

PLANPROGRAM

MÅNSBO GÄRDE, AVESTA 2019

SWECO

Planprogram Månsbo gärde

2019-03-12

Beställare

Västmanland-Dalarna Miljö- och Byggförvaltning
Plan och byggenheten

Konsult

Sweco Architects

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Vision för framtidens Månsbo gärde	4	Trafik	24
Inledning	6	Illustrationsplan	26
Bakgrund	6	Förslag - Bebyggelse	28
Plandata	7	Varierad bostadsbebyggelse	28
Planprocessen	7	Förskola och skola	28
Förutsättningar och tidigare ställningstaganden	8	Boende för äldre eller personer med särskilda behov	29
Styrdokument, planer och utredningar	8	Publika funktioner och grannskapsbebyggelse	29
Riksintressen	8	Gestaltungsprinciper	30
Området månsbo gärde	10	Energiförbrukning	31
Platsens förutsättningar	11	Kretslopp och avfall	31
Planens mål och strategier	12	Förslag - Markanvändning	32
Förslag	16	Allmän plats och kvartersmark	32
Övergripande sammanhang - Månsbo gärde i Avesta	16	Fortsatt planering och konsekvenser	33
Hållbara Månsbo gärde	16	Utbyggnad och etapper	33
Förslag - stadsdelsmiljöer	19	Fortsatt planarbete	34
Grönstruktur	19	Fortsatt utredningsarbete	34
Natur och friluftsliv	19	Planerade kommunala projekt	34
Dagvatten	20	Konsekvenser	34
Småskalig odling	20	Process	39
Platser	21	Metodik	39
Kulturmiljö	21	Planens process	39
Förslag - Stråk och rörelse	23	Litteraturlista metod	41
Kopplingar och stråk	23	Referenser	42

VISION FÖR FRAMTIDENS MÅNSBO GÄRDE

I stadsdelen Månsbo gårde lever du ett gott liv, vem du än är! Du bor i en modern och hållbar stadsdel med starka kopplingar till områdets historia och ursprung, till industrin och jordbruket.

Gemenskapen du och dina grannar skapar i den gröna utomhusmiljön mellan husen ger området trygghet och tillit. Ni träffas över era grönsaksodlingar, ni möts i skogen på läpturer och ni hjälps åt att promenera era barn till skolan längs de gröna stråken i kvarteret.

Husen ni bor i är framförallt i trä, blandade färger, gröna tak, solenergi och annan modern teknik. Du bor ensam i en etta eller med hela familjen i ett stort radhus, du hyr eller äger.

I Månsbo gårde bor du nära; nära förskola och skola, nära skogen och Dalälven, nära möjligheten för motion och rekreation. Du bor nära centrum, nära kollektivtrafik och gång- och cykelstråk som snabbt och enkelt tar dig till Avestas målpunkter och andra stadsdelar. Vid Månsbobacken hittar du bussen som tar dig längre.

Ni i Månsbo delar, ni delar för en cirkulär hållbar ekonomi. Ni delar på elbilar, elcyklar och lådcyklar som står parkerade i stadsdelens mobilitetshus. Här finns förutom bil- och cykelpool verkstadsyta för att reparera och meka samt kylförråd för era

gemensamma leveranser av matvaror som ni beställer via internet. Mobilitetshuset stöttar dig som boende i omställningen mot ett mer hållbart resande genom att minska onödiga vardagsresor och ersätta korta bilresor med cykel.

I stället för att slänga eller lagra dina gamla prylar i förråd byter ni i grannskapet ständigt grejer med varandra, i er öppna byteslappis i en av områdets gemensamma små gårdshus. Inom den gemensamma gården finns också bastu nära älven och ett lummigt orangeri att boka för festligheter.

Förskolan och skolan i Månsbo har en unik karaktär och pedagogik som lockar barn från ett större Avesta. Här är barnen mycket utomhus för lek, lärande och upptäckt. De utforskar skogens snår som ligger in på skolgårdsknuten, de täljer barkbåtar i vattenparken och de odlar sin egen mellis för att förstå principen 'från jord till bord'. Förskolan och skolan är en knutpunkt i Månsbo gårde och ligger strategiskt nära från alla håll med säkra gång- och cykelstråk.

Förskolan och skolan är två av många platser längs områdets händelserika gröna och sociala huvudstråk för gång och cykel. Stråket sträcker sig ända från Skogsbo, under väg 70, genom den nya stadsdelen och ner till Dalälven och ansluter till bron mot centrum. Längs stråket följer alla de aktiviteter och platser som ger området sin karaktär; platser i natur, grönska

med vatten, platser för odling för såväl er boende som för eleverna på förskolan och skolan. Entréerna till förskola/skola nås direkt från stråket samt mobilitetshuset och områdets gemensamma lokaler och ytor. Platser längs stråket för att sitta ner, träffas och vara på finns också. All rörelse och all aktivitet är det som gör stråket till en social länk i stadsdelen. Stråket korsar också en ny GC-väg som med bro över Månsbobacken tar dig direkt till Fläsko.

Till Månsbo hittar människor från hela Avesta också för att motionera, promenera, rida, skida och pausa vardagen i naturen. Redan befintliga stigar bevaras och utvecklas och flera tydliga nya entréplatser till stigarna skapas. I direkt anslutning till huvudstråken och busshållplatser finns entréer med cykelparkering, spårkarta, klädhängning, vattenpåfyllning, träningsstationer mm.

Älupromenaden längs Dalälven utvecklas västerut. Nedanförl Månsbo går en naturlig smal stig och med jämna mellanrum återkommer platser längs stigen. Platser för paus under promenaden. En plats med bryggor för att komma närmare vattnet, en plats för grillning eller picknick, en plats för lek och upptäckt i vattenbrynet. Naturliga småskaliga platser av timmerstockar som kopplar till vad älvenbrynet tidigare användes till i historien.

Det är Månsbo, Månsbo i det gröna!

Vy av Månsbostråket, norr ifrån.

Barn, vuxla och äldre möts i stadsdelens sociala utemiljö bland odling och trähusbebyggelse. Några odlar, äldre promenerar, barn leker påväg till skolan.

Illustration: Amanda Wahlén, Sweco

INLEDNING

Avesta kommun har under de senaste åren upplevt både en befolkningsökning och en ökning av företagsetableringar. Kommunen har stora förhoppningar kring fortsatt god näringslivsutveckling, bl.a. som följd av större etableringar i kommunen. Detta betyder att behovet av bostäder och olika former av service i kommunen förväntas öka. Det byggs nu på flera olika håll i Avesta och kommunen bedömer att den redan planlagda marken samt mark som relativt enkelt kan bebyggas inte kommer att räcka för att klara behovet. Behovet av nya förskolor, skolor och olika former av boende för äldre är redan idag stort.

Vid upprättandet av Avestas gällande Översiktsplan tog man inte ställning till utveckling av Månsbo gårde. Kommunen anser att det nu är intressant att nu pröva möjligheten till att skapa en ny hållbar stadsdel genom detta detaljplaneprogram.

I programmet redovisar en disposition av markens användande av bostäder, offentliga byggnader i form av framför allt förskola, skola och trygghetsboende samt offentliga gröna rum. En utveckling av den nya stadsdelen Månsbo gårde skulle bidra till att förtäta Avesta och knyta ihop de befintliga stadsdelarna Skogsbo, Rutbo och Högbo med Avesta centrum. Området nås cirka 1 km från centrumkärnan och skulle möjliggöra en utveckling av en hållbar stadsdel nära såväl handel och arbetsplatser, natur och rekreation som kommunikation till arbetsmarknader utanför staden.

Bakgrund

En stor del av programområdet utgörs av åkermark som brukats under lång tid. I området finns också en relativt stor andel etablerad tomtmark, kulturmiljö och även en viss del naturmark.

Vid exploateringar bör man i största möjliga mån undvika att ta jordbruksmark i anspråk, bl.a. med hänsyn till framtida behov av livsmedelsförsörjning. Detta lyfts fram i bl.a. 3 kap 4 § i miljöbalken och i det nationella miljö kvalitetsmålet ”Ett rikt odlingslandskap”.

Det ökade behovet av bostäder och service som finns i Avesta kommun är av stort samhällsintresse. En bedömning av möjliga utvecklingsriktningar visar att förtätning inom befintlig stadsstruktur är den mest hållbara utvecklingsriktningen i kommunen.

Inom Avesta stad (blå cirkel i kartan) finns begränsningar i utvecklingsriktningar.

I sydost är Outokumpus järnverk beläget med en större skyddszon (svart linje). I sydväst ansluter kommungränsen mot Norberg och däremellan finns ett naturreservat samt mycket bergig terräng vid Nybyberget.

Att låta staden växa norrut anser kommunen vara mindre lämpligt i detta skede eftersom det skulle bidra till en onödig utspridning av staden, något som t.ex. inte är positivt ur ett hållbarhetsperspektiv. Dessutom är en stor del av marken i norr del av ett riksintresseområde för det öppna odlingslandskapet i Grytnäs, som då samtidigt också utgör brukningsvärd jordbruksmark.

I väster finns områden med redan planlagd mark för bostäder där exploateringar nu inleds. I detta område pågår också parallella utredningar (gula ytor) för möjlig utveckling. Att låta staden växa ytterligare västerut skulle även det innebära en utspridning av staden samt ianspråktagande av brukningsvärd jordbruksmark.

Sett i dessa perspektiv anser kommunen att det aktuella programområdet (röd markering), som ligger centralt i Avesta, är ett bra område att exploatera för att förtäta staden och möta upp mot de stora utvecklingsbehov som finns. Bedömningen är därför att det är bättre att placera ny bebyggelse inom

denna jordbruksmark, som ligger inom stadens nuvarande yttergränser, än att ta i anspråk större sammanhängande områden med jordbruksmark och med ökat transportberoende i utkanten av staden.

Plandata

Planområdet är ungefär 22,3 ha. Marken ägs av Avesta kommun. Området ligger inom Avesta stad mellan Dalälven och Riksväg 70.

Inom och i nära anslutning till planområdet finns flera värden att beakta i utvecklingen av området. En stor del av planområdet ligger inom ett område som är av riksintresse för kulturmiljövård samt det rörliga friluftslivet. I angränsning till planområdet flyter Dalälven med strandskydd och inom omgivande natur finns stora platser med naturvärden samt ett mycket gammalt träd som är utpekat som naturminne och besöksmål. Stor del av området är idag odlingslandskap med goda markförhållanden.

Planprocessen

Kommunen kan ange mål och utgångspunkter för planarbetet i ett särskilt program- Planprogram. Det finns inte något krav på att ett program ska tas fram utan det är kommunen själv som avgör om det behövs. När kommunen väljer att göra ett program gäller samma regler för samråd som när ett planförslag tas fram.

Ett planprogram är första delen i en detaljplanprocess, vilken regleras i plan- och bygglagen (PBL). En planprocess sker i flera steg med politiska ställningstaganden mellan varje skede. Planprogrammet godkänns i detta fall av kommunfullmäktige.

Planprogrammets syfte är att underlätta detaljplanarbetet där planens utgångspunkter och mål framgår. Programmet ska ge riktlinjer inför beslutsunderlag och förbättra kunskandet på en övergripande nivå. Samråd sker med sakägare, boende, myndigheter och övriga som bedöms ha väsentligt intresse av programmet. I efterföljande detaljplan ges ytterligare tillfälle för synpunkter för de som då berörs av planen.

uppförda kyrkan (skadad vid samma brand), med nuvarande kyrktorn från 1850-talet. Från järnverkets första tid finns de industrihistoriskt märkliga mas- och rostugnarna, uppförda mellan 1874 och 1915 i slaggstenstegel. Lämningar från järnverkets kontinuerliga utbyggnad under de senaste hundra åren. Energiförsörjningen illustreras av två intressanta men senare ombyggda kraftverk, det tidigt uppförda (1898) kraftverket i Lillforsen samt den senare (1917), arkitekturhistoriskt intressanta anläggningen i Storforsen.

Naturminne

Den stora linden, Månsbolinden, finns utpekad som naturminne sedan 1924 och står just söder om Månsbo gård.

Naturvärden

Kända naturvärden finns inom skogsdungen öster om Månsbobacken. Här ska utveckling ske med försiktighet för det artrika naturpartiet. En inventering och bedömning av naturvärden gjordes år 2008 av kommunen. Att skapa tillgäng-

Månsbo gård

lighet genom naturstigar ses som positivt för upplevelsen av naturen.

Kulturmiljö

Månsbo är utpekad i en inventering av kulturmiljöer i Avesta kommun, utförd av Dalarnas länsmuseum 1996 samt i en inventering av kulturhistorisk intressant bebyggelse från 1998, också av Dalarans museum. I inventeringen från 1996 rekommenderar museet att befintliga byggnader ska vårdas och ej förvanskas och att odlingsmarken i anslutning till Månsbo bör hävdas och förbli öppen. I inventeringen från 1998 rekommenderas att de befintliga husen bevaras och att ombyggnader tog hänsyn till det ursprungliga utseendet. I värderingen av miljön framhålls att Månsbo har en intressant koppling till Avestas industriella utveckling. Övrig bebyggelse med koppling till industrin så som tjänstemannavillorna vid Måns Hammarsmeds väg och norr om Månsbo gård, människapress och disponentvillan utgör intressanta exempel på det tidiga seklets bebyggelse.

Fornlämningar

Månsbo gård finns registrerat i riksantikvarieämbetets fornsök som bytomt/gårdstomt med belägg från 1640. Tomtens markering är på ungefärlig plats enligt en arealavmätningsskarta från 1804. Invid bebyggelsen är även Månsbolinden registrerad som naturföremål, med namn och tradition. I övrigt finns inga kända fornlämningar inom föreslaget planprogramsområde. I och omkring planprogramsområdet finns inga övriga kända fornlämningar och det historiska källmaterialet ger ingen indikation på övrig bebyggelse omkring Månsbo förutom platsen för Månsbo gård.

Månsbolinden

Området månsbo gärde

Områdets historia

Månsbo nämns som nybygge på slutet av 1500-talet. Gården fick troligen sitt namn efter Måns Hindriksson Hammarsmed. På 1640-talet blev gården skattebefriad som bergsfrälsegård och beboddes av ledande personer vid Avesta kopparbruk. 1685 finns belägg att det fanns en kvarn vid Månsbo som nyttjade Storforsens vattenkraft. Kvarnen är utsatt på en ägomättningskarta över Avesta från 1705. Kvarnen anlades troligen av bruksdirektör Nils Gripenmarck som ägde Månsbo i slutet av 1600-talet. Gården ägdes under 1700-talet och till mitten av 1890-talet av Bjurfors bruk. Fram till att industrin utvecklades vid Månsbo vid slutet av 1890-talet fanns här inte mer än en gård och en kvarn. Under en tid fanns här också en räcksmedja.

1891 köptes Månsbo av Stockholms Superfosfats Fabriks AB och som låter anlägga den första kraft-

stationen vid Månsbo. Kraftstationen anlades för att driva en kloratfabrik. Fabriken var landets första elektrokemiska industri. År 1900 anläggs en karbidfabrik som tillverkade kalkkväve, etylalkohol och ättiksyra. Vid tiden som fabriken ägde Månsbo omvandlades gården den till ett mönsterjordbruk i syfte att demonstrera hur företagets produkter kunde användas i det moderna jordbruket.

1934 anlades här Sveriges första aluminiumfabrik. Fabriken utnyttjade elöverskottet från det nya vattenkraftverket som hade uppförts 1931. Aluminiumfabriken blir relativt fort omodern och olönsam och byggs om 1964 till ett smältverk. Vid sekelskiftet 1900 växte ett samhälle fram i anslutning till industrin vid Månsbo med bostäder, tjänstemannavillor, disponentvilla och skola. 1898 uppfördes de första bostäderna vid Måns Hammarsmeds väg. Ovanför Månsbo gård, uppfördes i början av 1900-talet två tjänstemannavillor i nationalromantisk stil. Väster om Månsbo gård uppfördes en tjänstemannamäss i början av seklet och som numera utgör kommun-

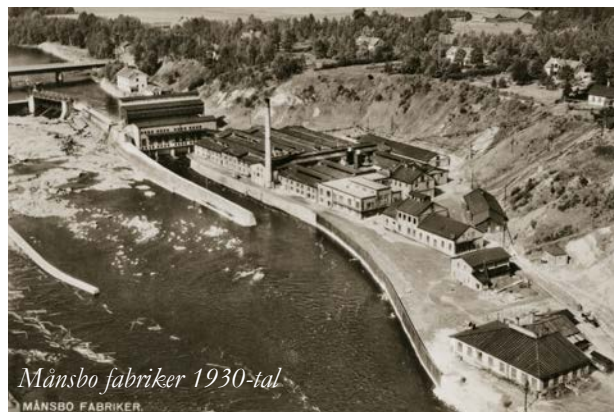
kontor. Lite längre västerut, ligger en disponentvilla nära älvens strand, uppförd 1920.

Området idag - landskapsbild

Månsbo gärde avgränsas i norr av Bedelundaåsen och Dalälven i söder. Badelundaåsen som är en av Sveriges längsta rullstensåsar har i äldre tider utgjort ett viktigt kommunikationsstråk liksom även Dalälven har varit en viktig vattenväg. Även idag präglas åsstråket av kommunikationer, med väg 70 öster om älven och järnvägen, Dalabanan, väster om älven. Badelundaåsen och dess hedar utnyttjas för friluftsliv, här finns flera friluftsanläggningar för skidåkning, motionsspår m.m. och längs älven finns flera populära promenadvägar.

Månsbo Gärde utgör en flack platå och avgränsas mot den skarpa branta älvs slänten. Gården har en distinkt form och omsluts av en kompakt skogsridå mot åsen och väg 70 i norr och en något glesare blandskog mot älvs stranden i söder. Väster om gär-

Månsbo gård och Månsbo kraftstation, fabrik och tjänstemannavillor. Ägomättningskartan 1901. Lantmätieriet.

Månsbo fabriker 1930-tal

Tjänstemannamäss idag kommunkontor, söder om Månsbo gård

Tjänstemannavilla i nationalromantisk stil, norr om Månsbo gård

det finns en bäckravin och som mynnar ut i älven. I gårdets norra delar finns djupa avvattningsdiken som även mynnar ut i bäckravinerna.

Månsbo nås via Månsbobacken och som skär av området i öster. Månsbobackens branta slänter gör att det finns lite kontakt mellan Månsbo gårde och del av Månsbo och Högbo öster om vägen.

Bebyggelsen vid Månsbo gårde är utspridd med Månsbo gård som den äldsta bebyggelsen med en kontinuitet från sent 1500- till tidigt 1600-tal. I övrigt finns tjänstemannamässen (nuvarande kommunkontor), tjänstemannavillor och modern villabebyggelse. Månsbo har länge utgjorts av en ensamgård och varit relativt isolerad från övrig bebyggelse. Det är först vid 1900-talets början som övrig bebyggelse uppkommit omkring gården.

Än idag är Månsbo gård relativt isolerat från övrig bebyggelse. Gården avskärmas av grönska och mot Månsbobacken finns en brant slänt då vägen här skär genom terrängen för att komma i nivå med bron över Dalälven. Strax norr om gården går infarten till den nya villabebyggelsen vid Månsbo som ligger längst västerut på delar av Månsbo gårds före detta odlingsmarker och vid älvens strand. Väganslutningen är ny med en sträckning som går i en båge strax norr om gården och ansluter sedan till en tidigare väg som går genom gårdet och vidare mot Germundsbo. Den nya vägen har en bred vägsektion inklusive GC-väg.

Månsbo gårdsbebyggelse innehåller flera byggnader med äldre byggnadsskick, en mangårdsbyggnad i två våningar och en stuga samt magasin och uthus med synligt liggatimmer. Gården har till nyligen haft ytterligare ett äldre bostadshus, som efter olovlig rivning ska återuppföras i sitt ursprungliga utseende med krav från kommunen. Det finns även två nyare ekonomibebyggelser på gården. Mot ett av de timrade uthusen har gårdens tidigare grindar i smide med bokstaven M, fästs mot väggen. Vid gården finns den så kallade Månsbolinden, ett månghundraårigt träd, som är utpekad som naturminne. Det finns en sägen om att Gustav Vasa band sin häst vid linden 1520 när han var i Dalarna för att samla styrkor för att besegra danskarna. Trädet är skyddat som naturminne sedan 1924 och är ett uppskattat besöksmål.

Odlingsmarken vid Månsbo är bördig. Marken närmast gården har i äldre tider utgjort jordbruksmark medan den öppna marken längst västerut har varit ängsmark, myrmark eller skogsmark. Den ägofigur som utgör dagens jordbruksmark tillkom troligen vid omkring 1910 eller 20-tal. I 1950-talets ekonomiska karta är hela marken uppodlad. Marken brukas än idag förutom de delar som omvandlats till tomtmark.

Platsens förutsättningar

Geoteknik

Jordarten i Månsbo utgörs av framför allt silt. Vissa höjdskillnader finns i terrängen som i grova drag

lutar från det norsöstra hörnet mot nordväst. En brant slänt mellan gårdet och åbrinken mot Dalälven stabiliseras av vegetation.

Teknisk infrastruktur

Vid uppförandet av det nya småhusområdet i Månsbo anslades kommunalt vatten och avlopp.

Befintliga ledningar

Den kommunala huvudvattenledningen från vattentäkten i Germundsbo mot Avesta går diagonalt genom Månsbo gårde.

Strandskydd

Generellt strandskydd om 100 meter gäller för sjöar, vattendrag och mindre vattendrag enligt 7 kap miljöbalken. Syftet med strandskyddet är att trygga tillgången till platser för friluftsliv för allmänheten samt att bevara livsvillkoren för växt- och djurlivet, genom att upprätthålla förutsättningarna för värdefulla naturmiljöer.

Vattenskyddsområde

Nordväst om plangränsen ligger skyddsområdet för den kommunala vattentäkten i Germundsbo. Vattnet i skyddsområdet samt avrinningen från gårdet möts i en bäckravin som rinner ut i Dalälven.

PLANENS MÅL OCH STRATEGIER

Planprogrammet prövar möjligheten till utveckling av en ny stadsdel i Avesta. Målen som följer är framtagna för att utveckla Månsbo gärde till en hållbar stadsdel där både globala och lokala mål sammanförs och där såväl sociala, ekologiska och ekonomiska värden möts. Agenda 2030:s globala mål står som grund för hållbar utveckling i världen och som grund för målen mot ett hållbart Månsbo gärde. Avestas översiktsplan och hållbarhetsprogram ligger till grund för den lokalt förankrade hållbarheten och Avestas ambition att erbjuda ett attraktivt liv på orten. I visionen som formuleras i översiktsplanen går det bland annat att läsa att Avesta är en ort där dess människor är med och skapar sin framtid. Här står människorna i centrum där varje invånare har stora möjligheter att engagera sig och delta i samhällets utveckling.

Med detta som utgångspunkt har fyra mål formulerats för Månsbo gärde som svarar upp mot de ekologiska, sociala, rumsliga och ekonomiska dimensionerna av hållbarhet. Målen strategier har översatts i planeringsprinciper som skapat den form förslaget för Månsbo gärde tagit, som presenteras i detta planprogram. Principerna presenteras på nästa sida i tre kategorier: Stadsdelens form och historiska koppling, Hållbara rörelser samt Aktiviteter och socialt liv.

Mål och strategier för Månsbo gärde som hållbar stadsdel

1. Månsbo kopplar och länkar ihop stadens delar: centrum - Skogsbo - Högbo.

- främjar rörelse med gång och cykel
- ökar resande med kollektivtrafik
- skapar visuella kopplingar till omgivningen
- skapar målpunkter för hela staden

2. Månsbos utveckling skapar förståelse och läsbarhet av landskapets historia.

- skapar en god balans mellan ett öppet och slutet landskapsrum
- framhäver landskapsrummet älven
- framhäver det öppna landskapsrummet
- framhäver åsen/skogen

3. I Månsbo är man nära natur och friluftsliv - skog och vatten.

- tillgängliggör skogen vid älvstråket
- tillgängliggör/framhäver älven
- förstärker friluftsliv i skogen
- skapar nya parker och blåa och gröna stråk

4. I Månsbo är det lätt att leva hållbart

- skapar attraktiva platser och stråk för sociala möten
- stimulerande till lek, lärande och upptäckt för alla åldrar
- skapar skola som flerfunktionell social mötesplats
- Månsbo har en unik identitet
- Månsbo är en klimatneutral stadsdel

Hållbara städer och samhällen

Minskad ojämlikhet

Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Hälsa och välbefinnande

Ekosystem och biologisk mångfald

God utbildning för alla

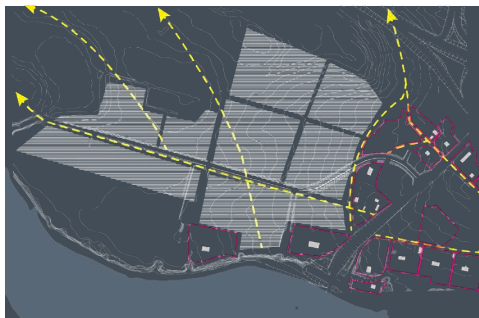

Hållbar energi för alla

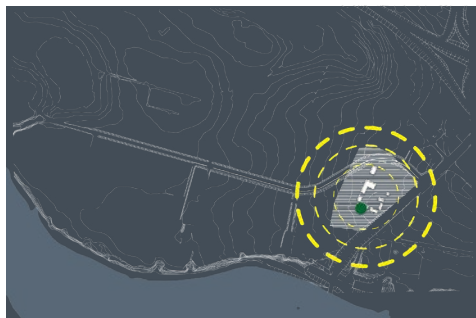
Planprogrammets mest prioriterade globala mål (www.globalamalen.se)

Planeringsprinciper för Månsbo gärde som hållbar stadsdel

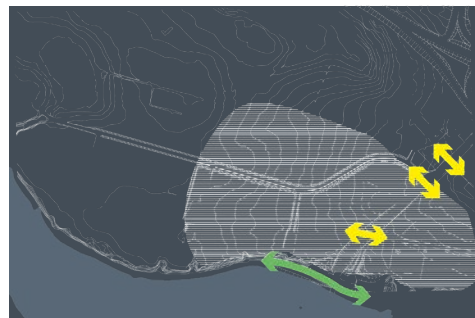
Stadsdelens form och historiska koppling

Historisk bebyggelse och riktningar

Lyfta fram Månsbo gård, skapa rymd

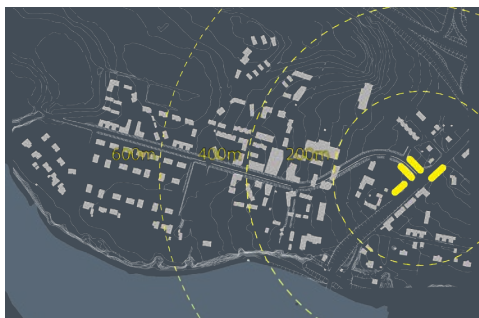

Förtydliga platån och älvrummet

Kvarter grundade i gårdsbildning

Hållbar rörelse - gång, cykel, kollektivtrafik

Kollektivtrafikenod vid Månsbobacken

Stomme av gång- och cykelvägar

Finmaskigt nätverk gångvägar och gränder

Befintlig väg grund för fordonstrafik

Aktivitet och socialt liv

Skola och förskola mitt i byn!

Huvudaxel samlar funktioner med social betydelse

Parkstråk med odling och entréplatser till naturen

Förtätade gaturum med tydliga platsbildningar

Avesta - strukturer och kopplingar

ny gång- och cykeltunnel under Riksvägen

gång- och cykel till Skogsbo-Rutbo

stärkt öst-västligt stråk Månsbo-Högbo-Dalahästen

stärkt stadsbild längs Månsboken

förlängt rekreativstråk längs Dalälven

stärkt stråk Centrum-Månsbo-Skogsbo

Rutbo

Grytbo

Skogsbo

Högbo

Dalahästen

Gamla Byn

Koppardalen

Centrum

Illustrationsplan

Månsbo i det gröna

gång- och cykel till Skogsbo och Rutbo

förskola

odlingsstråk

vattenpark

idrottshall, utegym, lek, naturentré

Månsbrostråket - socialt GC-stråk

entrétorg

skola

"Månsbotorget"

möbilitetshus

kollektivtrafiknod

besöksplats, Månsbolinden

odling

"Älvtorget"

gång- och cykelbro mot Högbo

älvpromenad och älvplats

befintliga bostäder

Månsbo gård

Månsbo backen

Avesta kommun

befintliga bostäder

Dalälven

mot centrum

Skogsbo

Riksväg 70

0 100 200 300 400

FÖRSLAG

Övergripande sammanhang - Månsbo gärde i Avesta

Planområdet ligger en kilometer från Avesta centrumkärna och omgärdas av Dalälven i söder och riksvägen norr om området. Väster om området finns Månsbo naturområde och i öster Högbo industri- och bostadsområde. Sammanhanget i staden ger goda förutsättningar för att skapa ett attraktivt område, centralt och naturnära med goda möjligheter att röra sig till fots och cykel inom Avesta samt med kollektivtrafik både inom orten och till omgivande städer.

Föreslagen stadsdelsstruktur länkar samman planområdets befintliga bostäder och offentliga verksamheter samt kopplar samman centrala Avesta med Skogsbo och dess omgivande stadsdelar. Målet är att Månsbo gärde ska bidra till en mer sammanhållen stadsväv för Avesta över Dalälven och Riksvägen.

Gång- och cykelstråk genom Månsbo

För att stärka kopplingarna mellan Skogsbo och centrala Avesta, samt stärka kopplingarna inom Månsbo gärde, föreslås ett nytt huvudstråk för gående och cyklande under väg 70 i norr, genom stadsdelen och över Dalälven i söder. Det nya stråket ges en sammanhållen gestaltning för ökad orienterbarhet och tangerar viktiga målpunkter för stadsdelen.

Månsbobacken som axel

För att skapa en sammanlänkad stadsbild är Månsbobackens form och funktion en viktig del av förslaget. Längs med stråket (som sträcker sig från Myrgatan, Kyrkbron, Månsbobacken till Skogsbovägen) finns idag flera målpunkter såsom Avesta kyrka, matbutik, Skogsbo skola och Skogsbo centrum. Gatan utvecklas i förslaget till stadsgata med bebyggelse på båda sidor för att tydliggöra gatan som en del av staden. Gatan föreslås även få en ny utformning med trädplantering och bredare cykelväg. Tvärkopplingen med gång och cykel till Månsbo gärde stärks och förlängs över Månsbobacken med ny gång- och cykelbro och ny korsningsutformning för att knyta stadsdelen över Månsbobacken.

Hållbara Månsbo gärde

Begreppet hållbar utveckling myntades i Brundtlandsrapporten, Vår gemensamma framtid, som ”en sådan utveckling som tillfredsställer nuvarande behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillfredsställa sina behov”. Denna formulering används också i kommunens hållbarhetsprogram där målet är att utvecklingen av Avesta ska tillgodose dagens behov utan att äventyra framtidens. För att uppnå detta har fyra hållbarhetsmål ställts upp:

1. Avestas ekologiska fotavtryck per person ska bli mindre, de negativa konsekvenserna av vår förbrukning av varor, material och energi ska minska.

2. Den biologiska mångfalden i Avesta ska öka.
3. Perspektivet hållbar utveckling ska integreras i all kommunal undervisning i Avesta.
4. Avesta kommun ska utveckla effektiva arbetsmetoder som ger ett socialt hållbart samhälle.

Idag har frågor som klimatförändringar till följd av mänskliga aktiviteter högsta aktualitet även på global nivå och i vårt samhällsbyggande måste vi hushålla med, effektivt använda, återanvända och återvinna material och resurser. De globala målen ger stöd i anpassning mot mer hållbar samhällsutveckling. För utformningen av Månsbo gärde har sju av målen haft större påverkansgrad. Mål 11 som omfattar hållbart byggande och planering av våra städer och samhällen, dess offentliga platser, infrastruktur, bostäder och återvinningssystem etc.; mål 10 som omfattar rättvis resursfördelning och principen om allas lika rättigheter och möjligheter; mål 9 som omfattar fungerande, stabil, inkluderande och hållbar infrastruktur; mål 3 som omfattar människors hälsa och välbefinnande och därigenom människors potential att bidra till samhällets utveckling; mål 15 om att ta tillvara på ekosystemen och den biologiska mångfalden; mål 4 om inkluderande och god utbildning för alla; samt mål 7 som omfattar tillgång till tillförlitlig och förnybar energi.

Månsbo gärde vågar

Månsbo gärde vågar vara ett föredöme för lokalt och hållbart stadsbyggande. Här växer en stadsdel som tar vara på och lyfter platsens förutsättningar,

länkar samman sin omgivning fysiskt och socialt, samt underlättar en hållbar livsstil. En stadsdel där det hållbara också är det attraktiva utan att tumma på livskvalitet. Månsbo gärde vågar visa hållbarhetsperspektivet på alla skalnivåer, från prioriteringen av hållbara transporter och fysisk och socialt blandade stadsmiljöer till genomförandet av bostäder anpassade för återvinning och energieffektivitet.

Social hållbarhet

Det finns ingen entydig definition av social hållbarhet. I kommunens översiktsplan diskuteras bl.a. frågor om folkhälsa, jämställdhets- och integrationsfrågor. Andra aspekter av sociala hållbarhet är social inkludering och delaktighet, god utbildning och god livsmiljö.

Stadens rum och samband har stor betydelse för hur social hållbarhet kan uppnås. Fördelning av resurser (bl a välfärds-service och arbetsplatser) och boendeformer påverkar tillgängligheten från olika delar av staden och för olika grupper i befolkningen. Genom planprogrammet skapas förutsättningar för en god livsmiljö i en urban miljö på lika villkor. Den fysiskt sammanhållna staden med samband och kopplingar mellan stadsdelar ger större förutsättningar för att också bli en socialt sammanhängande stad. I stadsdelsskalan bidrar den urbana formen, arkitekturen och blandningen av byggnadstyper och bostadsformer till inkluderande, sociala möten och processer.

I Månsbo gärde planeras även för funktioner som förskola, skola, trygghets- och LSS-boende. Mobiliteten stärks genom koncentrerade stadsstråk för gående och cyklande samt genom en hållplatsnod för kollektivtrafikresenärer. Vidare

berikas stadsdelen med tydliga och tillgängliga mötesplatser såsom torg- och parkrum, odlingsplatser, sporthallar, marknadsplatser och naturrum. Genom utformningen av bostadskvarter med olika upplåtelseformer av bostäder och gemensamhetslösningar för kvarterens innergårdar, stadsodling m.m. skapas förutsättningar för mötesplatser i bostadskvarteret.

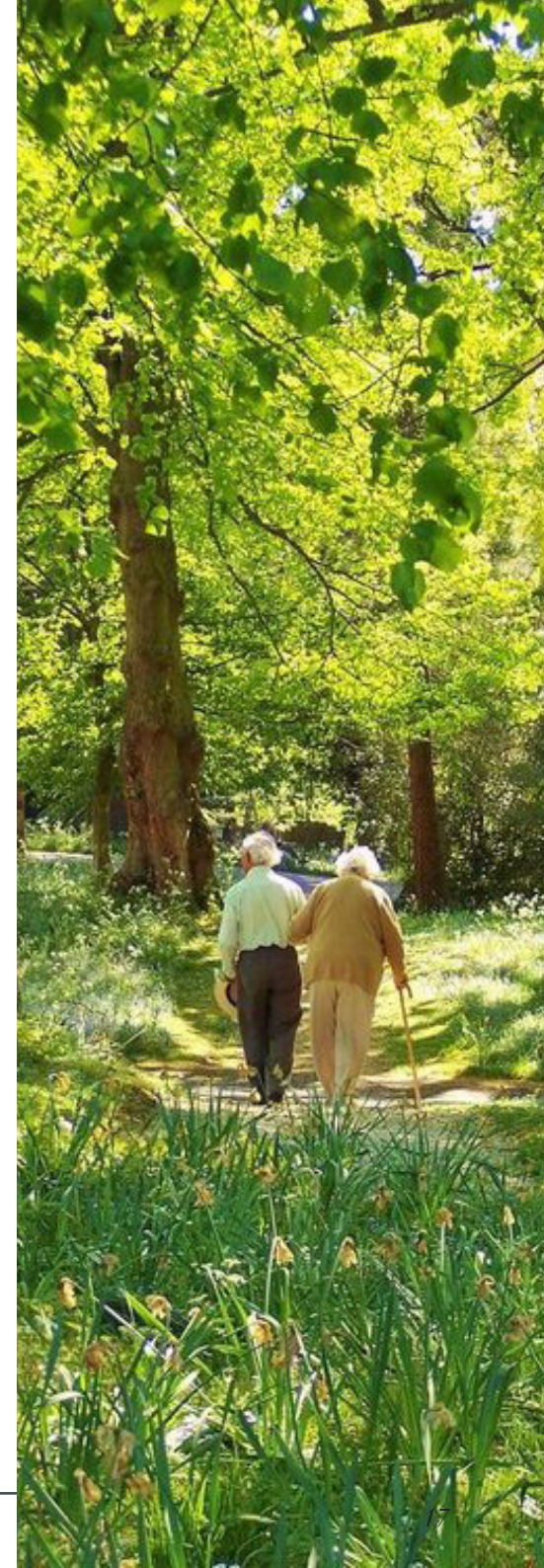
Ekologisk hållbarhet

Ekologisk hållbarhet innefattar allt som har med jordens ekosystem att göra. Detta innefattar bland annat klimatsystemens stabilitet, luft-, land- och vattenkvalitet, markanvändning och jorderosion, biodiversitet (mångfald av både arter och habitat), och ekosystemtjänster (t.ex. pollinering och fotosyntes). Två av målen i kommunens hållbarhetsprogram strävar mot att minska Avestas ekologiska fotavtryck:

1. Avestas ekologiska fotavtryck per person ska bli mindre, de negativa konsekvenserna av vår förbrukning av varor, material och energi ska minska.
2. Den biologiska mångfalden i Avesta ska öka.

För Månsbo gärde innebär detta att ett kretsloppsorienterat synsätt och effektiv användning av energi, vatten och material i utvecklingen av området.

Jordbruksmark kommer att ianspråktagas men målsättningen är att utbyggnaden av området i slutändan visar ett positivt netto av ekosystemtjänster genom en mer diversifierad användning av grönytor och odlingsmark. Här tillkommer bl.a. trädplanteringar, blommor, biodling, stadsodling, köksträdgårdar och odlingslotter. Detta ger även möjlighet att integrera lösningar för lokalt omhändertagande och fördröjning av dagvatten inom området.

För att åstadkomma ett miljöanpassat och sunt byggnad måste hänsyn tas till byggnadsmaterials totala miljö- och klimatbelastning under hela dess livscykel, från råvaruutvinning till den dag byggnaden rivs eller demonteras. Materialvalen ska planeras med hänsyn till livscykelperspektivet och användningen av giftiga ämnen ska minimeras. Byggnader ska huvudsakligen byggas i trä.

Ekonomisk hållbarhet

Ekonomisk hållbarhet kan diskuteras utifrån kommunens och invånarnas perspektiv där ekonomisk hållbarhet kan tolkas som ansvarfullt användande av resurser, såväl mänskliga som materiella. En viktig aspekt är att möjliggöra detta ansvarsfulla användande.

För Månsbo gärde har utgångspunkten varit att bygga vid befintlig infrastruktur och att använda utvecklingen av stadsdelen till att även stärka infrastrukturen till befintliga stadsdelar runt om Månsbo. Detta skapar synergier där investeringar i infrastrukturen gagnar invånare både i befintliga och i den nya stadsdelen.

Stråken och gatorna som föreslås har en multifunktionell karaktär där många användare och användningsområden kan samsas på de ytor och den infrastruktur som byggs. På så vis blir dess funktion hållbar över tiden.

För invånarna planeras Månsbo gärde med del-

ningsekonomi som utgångspunkt, där invånare ges möjlighet att dela på vissa resurser såsom bilpool, cykelpool, cykelverkstad, gemensamhetslokaler och odlingslotter. För vissa kan denna tanke vara främmande, andra kommer att flytta till Månsbo just för att få tillgång till dessa förutsättningar. Viktigt att inte verka tvingande utan snarare möjliggöra och på sikt implementera idén om en livsstil med delningsekonomi som princip.

Rumslig hållbarhet

Människors aktiviteter, hållbara eller inte, äger rum på en plats, i en fysisk miljö som begränsar eller möjliggör de aktiviteter vi tar oss an. Därför kan man också tala om den rumsliga (fysiska eller byggda) hållbarheten och vilka förutsättningar den fysiska miljön ger människor att åstadkomma social och ekologisk hållbarhet.

Den fysiska strukturen som föreslås för Månsbo gärde är planerad för att minska användningen av fossila resurser kopplat till resor och transporter, öka biologisk mångfald och medvetande om ekosystemen samt stimulera till lokal matproduktion.

Mobilitetssystemet bygger på att prioritera gång, cykel och kollektivtrafik inom området och till angränsande områden. Bilen ges begränsad synlighet i stadsrummet genom att stora delar av bilparkering förläggs till ett gemensamt mobilitetscenter. Förhoppningen är att dessa angreppssätt ska minska medvetenheten om bilen och därigenom ge liten

bilanvändning och bilinnehav i området. För att minska det generella behovet av resor planeras dessutom för en blandad stadsdel med gångavstånd till de olika närområdesfunktionerna.

Den biologiska mångfalden ökar i och med planen då odlingsmarken omvandlas till gröna stadsrum och kvartersgårdar i den nya bebyggelsen. Odlingslotter och biodlingar stärker mångfalden och ökar medvetenheten om de ekologiska systemen. Dessutom stimulerar stadsodlingen lokal matproduktion. För skolan finns här möjlighet att förlägga hållbarhetsutbildning ute i stads- och landskapsrummen, att stärka undervisningen i hållbar utveckling är ett av delmålen i Avesta kommuns hållbarhetsprogram.

FÖRSLAG - STADSDELSMILJÖER

Grönstruktur

Månsbo gärde ramas in av barrskog norr och väst om området samt det smala naturpartiet i brant slänt mellan gårdet och Dalälven i söder. Öst om Månsbobacken finns en mindre skogsdunge med en variationsrik natur. Områdets idag öppna odlingsmark omsluten av tätare natur skapar ett intressant landskapsrum.

Den gröna strukturen i förslaget ska bidra till att länka samman älvstranden, skogen och naturen öst om Månsbobacken. De gröna miljöerna består av olika typer av gröna platser så som ordnad park, öppna gräsytor med träddungar, natur- och vattenparksmiljöer, odlingslotter och lekfulla skolgårdar. Den gröna strukturen skapar en form för stadsdelen och öppna ytor mellan bebyggelsen. Den gröna strukturen skapar också fina stråk för rörelse, rekreation och möten.

Genom tillägget av olika typer av ekologiska miljöer som länkas samman skapas variation i habitat för växter och djur, en möjlighet till ökad biologisk mångfald i området.

Förutom de stora allmänna gröna platserna; parker och naturmiljöer, möjliggör rymliga bostadsgårdar till planteringar, växtlighet och odling. Att bevara och skapa grönska i Månsbo är av största vikt för att

skapa ett hållbart och trivsamt område med kopplingar till dess ursprung.

För att sätta Månsbo gård i ett sammanhang skapar förslaget en grön parkmiljö, en ram, runtom gården. Inom parken slingrar sig områdets gång- och cykelvägar bland träd och växter. En gamla naturminnesmärkt lind som står vid Månsbo gård hamnar i parken och tillgängliggörs för besökare att uppleva.

Natur och friluftsliv

De gröna föreslagna stråken i området leder till skogen och älvstråket för att öka tillgängligheten till friluftsliv och möjligheten till hälsofrämjande aktiviteter. Naturen omkring Månsbo ingår i ett större område som är utmärkt som riksintresse för det rörliga friluftslivet. Här finns idag stigar för promenad, löpning och ridning med mera och planförslaget

skapar entréplatser vid befintliga stigar i brynet mellan natur och bebyggelse. Vid entréplatserna kan det finnas parkering, lek- och idrottsplatser.

Längs med Dalälven föreslås att den älvpromenad som går längs med strandkanten österut i Avesta fortsätter västerut söder om Månsbo gårde. Beroende på den smala och branta terrängen passar en mer naturlig smal snårig stig som möjliggör framkomlighet. Vid valda platser längs stigen skapas platser för att stanna upp och uppleva naturen, älven och utsikten över Avesta och Gamla byn. Platserna kan innehålla markfasta bryggor som fritt svävar en bit över vattnet (för att säkerställa att de inte lossnar och flyter iväg), sitt- och picknickplatser och tillägg för rekreation, lek och upptäckt. Älvplatsen närmast Kyrkbron kopplar till Älvtorget ovanför slänten, längs med Månsbostråket. Platserna kopplas ihop med trappa och de sociala funktionerna kan fortsätta ned till älven. Den första biten av älvpromenaden från Kyrkbron och gång- och cykelstärket samt den första älvplatsen föreslås tillgänglighetsanpassas så att rullstolsburna kan ta sig ända fram och uppleva miljön.

Det nordvästra hörnet av området är låglänt och ibland blött. Förslaget tar tillvara på de naturliga förutsättningarna och skapar en rekreativ miljö med dammar som renar och fördröjer dagvatten. Vattnet fortsätter till den bäck som rinner ut i Dalälven och kan vid höga flöden och skyfall svämma över. Växter som vass och prydnadsgräs, sten, broar och spänger skapar intressant och variationsrik park.

Friluftslivet i skogen, längs Dalälven och parkerna i området är alla attraktiva platser för såväl den som bor i Månsbo som i resten av Avesta och dess omnejd.

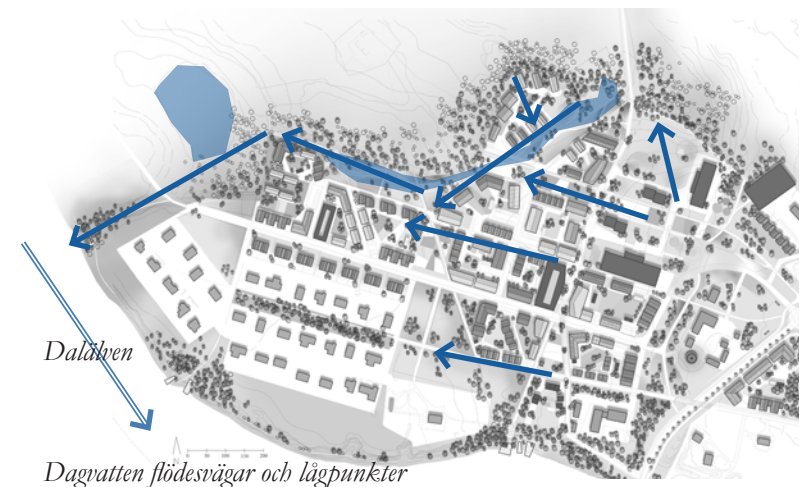
Dagvatten

Dagvattenhanteringen i området ska ske lokalt i området genom gemensamma grön- och stadsytor men även på privata tomter. Dagvattnet ses som en resurs där öppna system för fördröjning och lokal rening av dagvatten ger den yttre miljön karaktär och ökar trivselen. För att ytterligare stärka hållbarhetsprofilen och stärka områdets funktionalitet uppmuntras gröna tak för dagvattenfördröjning.

Dagvattenlösningarna har även potential att stärka den biologiska mångfalden genom att införa arter som passar dessa miljöer.

Småskalig odling

Att odla i offentlig miljö bland grannar och människor som rör sig omkring, är en aktivitet som samlar människor av olika ålder och bakgrund. Stadsodling handlar om att odla ätbart inne i staden från krukor på balkong till pallkragar på

innergårdar eller som odlingslotter mellan husen.

Odlingen i Månsbo gärde får stadsdelen att grönska, gör människor medvetna om lokal produktion och konsumtion, hjälper till att motverka den globala uppvärmningen samt skapar möten och hälsofrämjande aktivitet för de boende. Två samlande platser mellan kvarteren samt ett långt odlingsstråk som binder stadsdelen samman föreslås i planen. Mellan förskolan och skolan och invid boende för äldre sträcker sig odlingsbandet från entrétorget/infarten i Månsbo till vattenparken och skogen. Här kan skolbarnen, de äldre och de boende, eller andra utifrån, odla bredvid varandra medan andra går och cyklar längs med lotterna.

Längs den södra delen av huvudstråketstråket för gång och cykel, Månsbostråket, skapas Älvtorget, en plats för gemensamma publika aktiviteter så som odling, växthus, orangeri, loppmarknad med flera sociala funktioner och mötesplatser. Som central plats i området kan odlingen här locka människor eller grupper utanför Månsbo gärde att komma hit och odla.

Mellan kvarteren som del av ett grönt rörelsestråk mot vattenparken och skogen planeras en tredje plats som får grannar att samlas utanför bostaden.

Stadsodlingen behöver drivas på ett strukturerat sätt där en föreningen eller liknande sköter den övergripande skötseln. För att odlingsplatserna inte ska se ovårdade ut under höst och vinter kan en låg häck eller lågt staket rama in platserna.

Utöver odling i parkområden är det önskvärt att det skapas odlingsmöjligheter med självförvaltning på kvartersmark på områdets innergårdar. Det kan också ges möjlighet till att uppföra växthus och att byggnader ges gröna tak och fasader. Vi befinner oss i en nordlig växtzon men med ett varmare mikroklimat på skyddade gårdar ges bättre förutsättningar till varierad odling.

Platser

Stadsrummen spelar en viktig roll i samhällets sociala struktur och det är därför av hög vikt att de offentliga rummen utformas för att skapa en positiv, jämlik och trygg kultur där människor vill vistas. Platserna och stråken måste ges en mänsklig skala och utformas med omsorg utifrån sociala perspektiv, men de behöver också vara mångfunktionella och ta hand om funktionella och ekologiska aspekter.

Planförslaget innehåller flera viktiga platser där man i Månsbo gärde naturligt möts och interagerar, platser där hög kvalitet på utformning och trygghet är viktigt.

Befintlig busshållplats Månsbobacken flyttas och utvecklas till en större kollektivtrafiknod eftersom fler människor kommer använda denna. Ett entrétorg mellan Månsbobacken och skolan leder både gående, cyklister och bilburna till skolorna och vidare in i området. Vid dessa platser kommer flera människor och fordon att vistas på samma yta och platsen behöver utformas för att skapa säkerhet, trygghet och

hänsyn mellan människor.

Det sociala stråket, Månsbostråket, i nord-sydlig riktning har både gång- och cykelbana och mindre platser, parker och torg längs med för att sitta ner, vila, iaktta, få lövskugga, leka eller umgås på. Odlingsslotter, skolor och lokaler vetter mot stråket och utgör Månsbos hjärta. Det kopplar samman området med omlandet och är en naturlig mötesplats för folk som rör sig i alla riktningar. Omsorgsfulla materialval, ljussättning och konst kan bidra till att människor vill röra sig här.

Smitvägar, stigar, stråk, gator, parker och all annan plats mellan husen ska utformas av hög kvalitet där trygghet, tillgänglighet och möten framhävs.

Kulturmiljö

Föreslagen utveckling av Månsbo gärde kommer att påverka landskapsbilden kring Månsbo gård med den ensamma gården och den omgivande odlingsmarken. Här står valen mellan att utveckla området och att knyta ihop staden mot att behålla nuvarande landskapsbild kring gården. I föreslagen strukturförplan har valet gjorts att hålla samman befintlig bebyggelse vid Månsbo och bidra till en sammanlänkande stadsväv snarare än att skapa byggnadsenkla-ver. Det ställer dock höga krav på gestaltning invid bebyggelse med kulturhistoriska värden och som även ingår i riksintresse för kulturmiljövården.

Ny utveckling vid Månsbo ska bidra till nya värden

och stärka befintliga värden i miljön. I en bebyggelseutveckling är det essentiellt att ta fasta på strukturer, former och årsringar som kan utläsas i landskapet. Vid Månsbo gård och som till stor del utgör en uppodlad åker sedan mitten av 1900-talet har äldre kartor och ortofoton använts som stöd i att hitta former, strukturer och stråk som plockats upp i strukturplanen. Vägar eller stigar i historiska kartor och åkertegarna i 1960-talets ortofoto har använts som underlag och inspiration.

Strukturplanen har lämnat ett respektavstånd mot Månsbo gård med en grön zon så att gårdstunet med stora uppväxta träd och Månsbolinden ännu kan utläsas. För att ta tillvara på och säkerställa ett långsiktigt förvaltande av befintlig kulturhistorisk värdefull bebyggelse föreslås att dessa ska förses med skydds- och varsamhetsbestämmelser i kommande detaljplanering. Det gäller både Månsbo gård och tjänstemannavillorna med anknytning till industriutvecklingen vid Månsbo vid seklets början.

I fortsatt planprocess är det viktigt att säkerställa att nyttillkommande bebyggelse ska ta upp karaktärsdrag, volym, skala och färgsättning invid den befintliga kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen. Detta kan säkerställas genom planbestämmelser om utformning och exploateringsgrad och/eller att olika gestaltungsprinciper knyts till exploateringsavtal.

Den historiska utvecklingen av Månsbo 1855, 1901, 1950

Månsbos historiska struktur som förslaget haft som grund vid utformning av den nya stadsdelen

FÖRSLAG - STRÅK OCH RÖRELSE

Jämlika, trygga och väl utformade stadsrum och stråk är avgörande för att skapa en socialt sammanhållen stad. De stadsrum och stråk som föreslås för Månsbo gärde är baserade på idén om att knyta ihop Avesta och låta människor mötas över sociala gränser. Stadsrummen har som princip att vara tillgängliga, öppna och trygga. Stråken följer en viss hierarki där huvudstråken är tydliga i sin utformning och bygger på närhetsprinciper. Sekundära stråk skapar en finmaskig struktur som knyter samman funktioner och bostäder samt erbjuder genhet.

Kopplingar och stråk

Det är viktigt att Månsbo gärde knyts samman med staden på ett tydligt sätt genom kopplingar och entréer. Kopplingar skapas framför allt genom tydliga huvudstråk för gång och cykel.

Den viktigaste nya kopplingen i förslaget är kopplingen mellan centrum, via Krykbron, och Skogsbo-Rutbo, som genom ett nytt gång- och cykelstråk genom gårdet skapar en gen väg och en tätare väv i staden. I förslaget är stråket kallat Månsbostråket, och genom att röra sig genom landskapet fås en visuell förståelse av den nya stadsdelen.

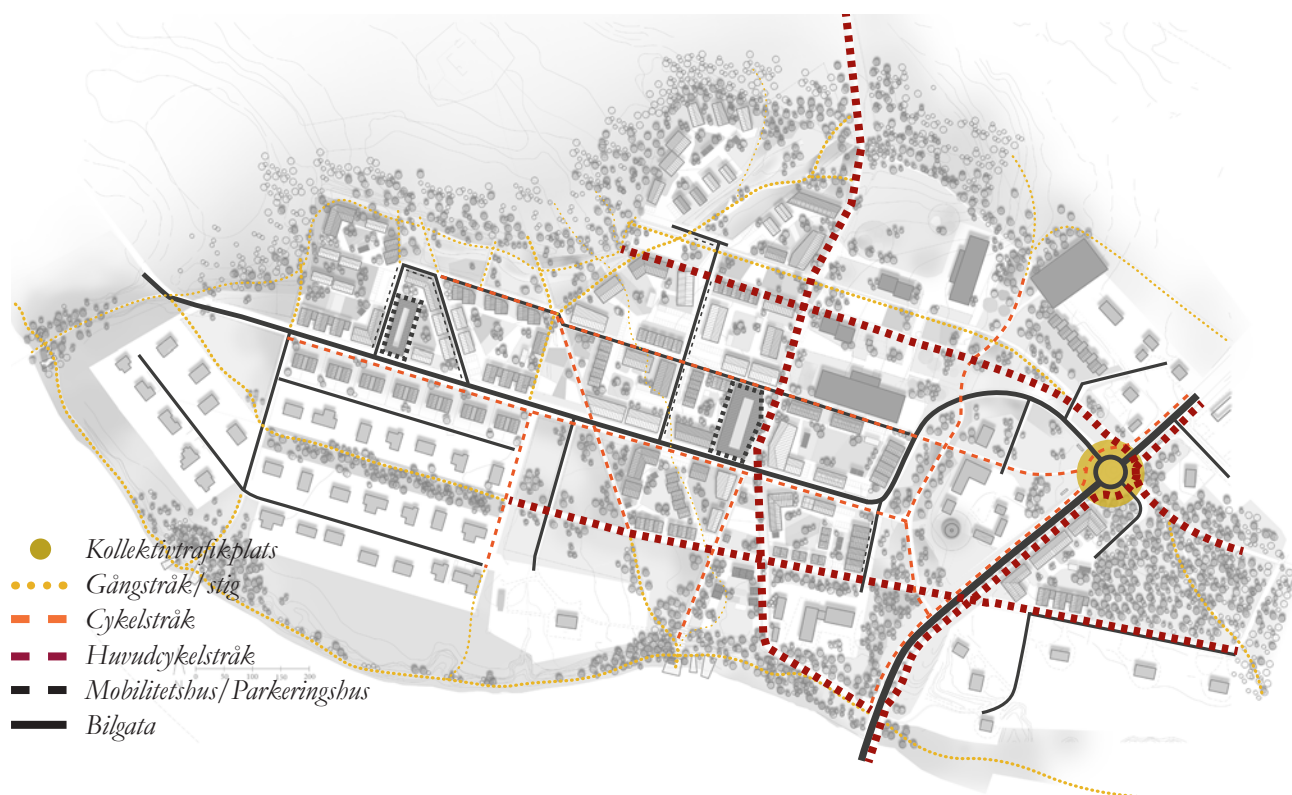
Månsbobacken som koppling mellan centrum och Skogsbo finns redan idag, men föreslås få en starkt visuell uppfattning av närhet genom gestaltning och ökad plats för gående och cyklister. Bebyggelse i gatulivet med entréer och möjliga lokaler mot Månsbobacken aktiveras kopplingen och stråket ytterligare.

För upplevelsen att Högsbo och Månsbo är sammanlänkade stadsdelar föreslås två nya stråk för gång och cykel, en central kollektivtrafiknod samt bebyggelse på båda sidor Månsbobacken.

En ny GC-bro över Månsbobacken skapar ett säkert stråk och en direkt länk mellan stadsdelarna. I Månsbo leder stråket direkt till målpunkten kallad Älvtorget.

Vid dagens infart till Månsbo föreslås ett separat stråk för gång och cykel som fortsätter genom Månsbo i västlig riktning och genom skogsdungen mot Högsbo i öst. En säker överfart över Månsbobacken är av högsta vikt. Detta stråk passerar föreslagna skolor, odlingsstråket, vattenparken och når en entré till skogen.

Korsningen Strandbacksvägen-Månsbobacken tydliggörs och behöver en ny utformning för framtida kapacitet. En cirkulationsplats eller trafikljusreglerad korsning blir aktuellt, men vidare utredningar av Månsbobacken behöver göras.

Trafik

För att uppnå kommunens hållbarhetsmål om att minska varje invånares ekologiska fotavtryck så behöver man inom planområdet aktivt arbeta med att skapa goda förutsättningar för att människor att kunna leva mindre beroende av bil. En del väljer att avstå från bilen, andra har inget val. Stadsdelens närhet till centrum och andra vardagliga funktioner skapar dock goda förutsättningar för prioritering av andra trafikslag. På stadsdelsnivå möjliggörs detta genom en blandad stadsbebyggelse med service och kommunikationer men också genom att prioritera gång, cykel och kollektivtrafik. Strategin är att i första hand planera för dessa kommunikationsmedel enligt principer om närhet och tillgänglighet.

Gång och cykel

För att främja gång och cykel planeras gena och tydliga stråk genom området och till andra stadsdelar. Inom stadsdelen fungerar Månsbostråket som ryggrad för orienterbarhet och kommunikation. Till huvudstråken, som nämnts tidigare, kopplas ett finmaskigt nät av stråk i flera riktningar. Inom området ska det inte råda någon tvekan om att det tids- och längdmässigt är det enklaste kommunikationsalternativet. Längs stråken skapas intressanta stadsmiljöer genom mötesplatser och parkmiljöer som ökar trivseln i den yttre miljön. I det centralt belägna mobilitetscentret finns uppvärmd cykelparkering med cykelpump och reparationsmöjligheter för att underlätta för cykelburna.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken främjas genom att hållplatsläget Månsbo Backe flyttas något söderut till entrén för Månsbo gårde. Det tydliga läget vid entrén och stärkta stråk till den nya busshållplatsen skapar närhet och tillgänglighet. Genom det nya invånarunderlaget som tillskapas i Månsbo gårde finns möjlighet att stärka kollektivtrafiken längs stråket mellan centrum och Skogsbo.

Biltrafik

För att minska på bilens betydelse i området vidtas åtgärder som även minskar bilens synlighet i stadsrummen, både vad gäller körbara gator och parkering. En annan strategi handlar om att erbjuda tjänster i området som minskar bilägandet. Bland annat föreslås en bilpool i mobilitetscentret där en bilpoolsbil bedöms ersätta flera personbilar. Men även tjänster som främjar gång och cykel, såsom cykelpool och cykelverkstad, underlättar denna livsstil.

Biltrafiken inom området är i huvudsak hänvisad till Månsböbacken och Strandbacksvägen. Vissa tvärförbindelser inom området tillgängliggör bostadskvarteren i stadsdelen men får en sekundär karaktär i sin utformning.

Parkeringsstrategi

Den huvudsakliga parkeringsstrategin bygger på att tillgodose parkeringsbehovet genom tre typer av parkeringsplatser. Detta för att minska antalet synliga bilar i stadsmiljön och undvika att stora stads- och gårdsmiljöer tas i anspråk för att tillmötesgå parkeringsbehovet. Ytan kan istället göras grön.

Den första strategin är att inhysa större delen av detta behov i ett mobilitetscenter och ett parkeringshus placerat centralt i stadsdelen. Den andra är att integrera gatuparkering i vissa strategiska tvärstråk där gestaltad parkering kan bidra med ett mer levande stadsrum och rörelse av människor. Den tredje är att integrera parkering i vissa innergårdsmiljöer där gestaltad parkering återigen kan bidra till liv och rörelse. Med hänsyn till prioriteringen av gång, cykel och kollektivtrafik samt närhet till centrum och vardagliga funktioner bör behovstalet (parkeringstalet) kunna påverkas nedåt.

ILLUSTRATIONSPLAN

Månsbo i det gröna

FÖRSLAG - BEBYGGELSE

Månsbo gärde innehåller idag viss småhusbebyggelse, både av äldre och modern karaktär. Här finns också den kulturintressanta Månsbo gård samt den gamla mässbyggnaden som idag i utbyggd tappning huserar Västmanland-Dalarna miljö och byggförvaltning. Öster om Månsbobacken finns gamla tjänstemannavillor samt ett enstaka nyare flerfamiljshus och småhus. Den största delen av planområdet är obebyggd jordbruksmark och den befintliga bebyggelsen ligger spridd runt om området.

Den tillkommande bebyggelsen som planprogrammet föreslår består av bostäder i flerfamiljshus och stadsradhus, bostäder för äldre samt förskola och skola med tillhörande idrottshall. Mobilitetshus med parkering och publika gemensamhetslokaler som exempelvis växthus, samlingslokal, loppis ges utrymme i plan för att forma Månsbo gärde till en socialt, ekologisk och ekonomisk hållbar stadsdel.

Exempel på kvarter med blandad bebyggelse och grönska

Bebyggelsen formas efter kvartersstadens struktur i en skala som får kvarteren att lika gårdsstrukturen och förhålla sig till jordbrukets gamla indelning i flertalet tegar. Byggnaderna omsluter en innergård och skapar markerade gaturum mellan fasaderna. Innergårdar ska kunna kännas privata samtidigt som in- och utblickar skapar intresse och spontana möten. Oregelbundna kvarter skapar rörelseriktningar och stråk mot viktiga målpunkter i stadsdelen; mot naturentréer, utblickar över staden eller sociala mötesplatser.

Varierad bostadsbebyggelse

De tillkommande bostadskvarteren i Månsbo gärde föreslås innehålla en blandning av ägda och hyrda bostäder (blandade upplåtelseformer). En större variation föreslås också av olika typer av byggnader, i utformning, i antal våningar och lägenhetsstorlekar. Det bör finnas småhus i form av radhus/parhus och flerbostadshus i samma kvarter. En variation av byggnadstyper syftar till att skapa boendeformer för olika familjestorlekar och familjesituationer samt individuella önskemål och ekonomiska förutsättningar. Detta är grunden för att skapa en blandad stad där olika typer av människor lever nära varandra.

Våningshöjder

Våningshöjder från en till fyra våningar föreslås för kvarteren väster om Månsbobacken. Bebyggelsen öster om Månsbobacken föreslås till två till fem våningar. Under kapitlet Förslag - Markanvändning

finns en hänvisning till bebyggelsens höjdrekommandationer.

Bebyggelsens skala ska anpassas till landskapsbilden och kulturmiljön i Månsbo. Variation kan och ska finnas inom varje bebyggelsekvarter.

Förskola och skola

I Avesta finns ett stort behov av tillskapande av förskolor och skolor. I programmet placeras förskola och skola som centrala platser vid de säkra gång- och cykelstråk som planeras från Skogsbo under riksvägen, från centrum och från Högbo via ny GC-bro över Månsbobacken. Skolan och förskolans placering är också i närheten av busshållplatserna vid Månsbobacken. Placeringen av skolorna ligger högt i Månsbos terräng och skolgårdarna vetter ut mot skogen för möjligheten till en aktiv och lekfull naturupplevelse på raster och i undervisningen. Skolorna föreslås få en profil kopplat till natur, ekologi och friluftsliv för att ta tillvara de möjligheter miljön ger pedagogiken. Detta följer också kommunens mål att integrera hållbar utveckling i all kommunal undervisning i Avesta. Den del av odlingsstråket som illustrerats mellan skolorna kan vara del av skolgården där eleverna lär sig så och odla.

Skolor bör vara en resurs för vardagslivet i stadsdelen genom att kombinera flera funktioner över dygnet och därmed bidra till stadsliv och rörelse. Skolorna och dess gårdar ska vara inbjudande och kännas öppna för lek och aktivitet även efter skoltid.

Behovet av förskola och grundskola gör att planprogrammet föreslår att skolorna byggs i ett tidigt skede i Månsbo gärdes utveckling, tillsammans med allmänna platser och stråk och viss bostadsbebyggelse. Att bygga skolorna tidigt ger positiva effekter då avestabor runtomkring Månsbo hittar till den nya stadsdelen med ökat intresse för den fortsatta utvecklingen.

Boende för äldre eller personer med särskilda behov

En blandad stadsdel innehåller en befolkning där barn, vuxna och äldre bor, lever och möts. Genom att blanda boendetyper inom Månsbo möjliggörs flytt mellan villa, lägenhet och anpassat tryggt boende inom stadsdelen när behoven förändras. Tillskapande bostäder i Månsbo gärde ska uppfylla hög tillgänglighet och möjliggöra för äldre att bo kvar.

Planförslaget ger utrymme för att tillskapa olika boenden för äldre eller för personer med funktionsnedsättning med behov av viss service eller social samvaro. Planen föreslår att placera boende för äldre med närhet till kollektivtrafiken vid Månsbobacken samt med promenadavstånd till matvarubutik just norr om riksvägen. Goda boendekvaliteter ges med utsikt över barn som leker på skolgården, nära odlingslotter där de äldre kan sysselsättas och hållas aktiva och i närheten av vattenparken för promenad och rekreation.

Omsorgsförvaltningen i Avesta kommun ser behov av att tillskapa trygghetsboende för personer över 65 år samt LSS gruppboende för personer med funktionsnedsättning, i Månsboområdet. I dessa typer av boenden bor man i egen lägenhet med tillgång till viss gemensam social samvaro och personal viss eller full tid. Dessa typer av boenden är av karaktären egen bostad i flerfamiljshus och ska inte upplevas institutionell.

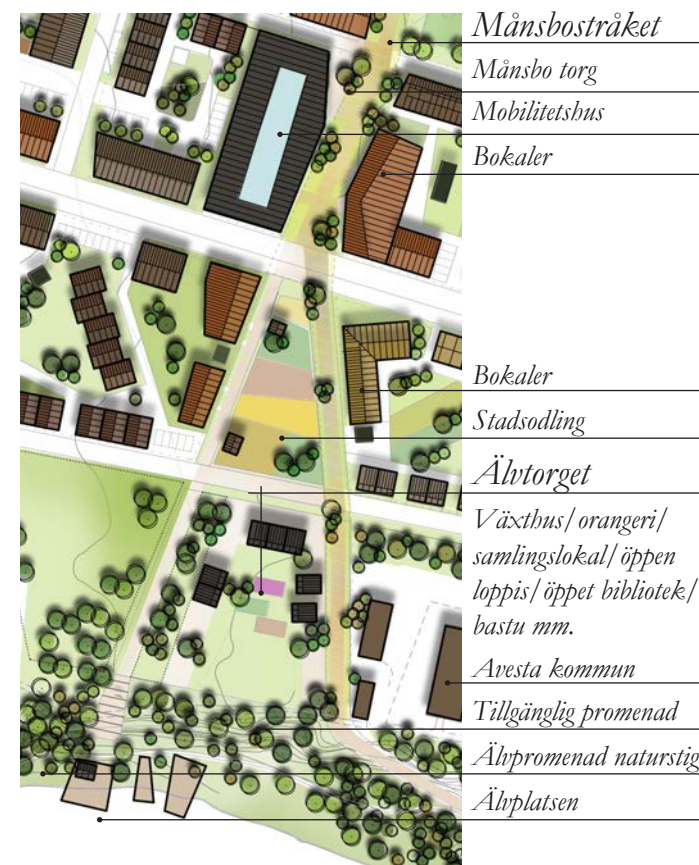
Publika funktioner och grannskapsbebyggelse

Västmanland-Dalarna miljö- och byggförvaltning är idag den enda arbetsplatsen inom Månsbo gärde. Här finns också Kulturgaraget, en förening och en kultur- och musikscen där rockmusikintresserade möts.

Utvecklingen av Månsbo gärde ses i första hand bli ett bostadsområde men skolor och arbetsplatser bidrar till en levande stadsdel även dagtid. Flera stora verksamheter har inte planerats i programmet men mindre lokaler i bottenplan på vissa bostäder, tex så kallade bokaler, kan möjliggöra för kontor, föreningslokal, hantverk eller kiosk - verksamheter som inte har negativ påverkan på boende. Förslagsvis planläggs sådana lokaler i södra delen av det sociala stråket, mot stråket och gatan och inom "Älvtorget" i närheten av förvaltningsbyggnaden. Mindre verksamheter kan stödja målet med en aktiv blandad stad, men ska förhålla sig till Månsbo gärdes skala.

Ett föreslaget mobilitetshus med bilparkering, bilpool, cykelpool av last- och elcykel och med utrymme för att meka och repara illustreras i planen. Här kanske också gemensamma grannskapslokaler finns samt dit samordnade leveranser av matvaror till de boende kommer.

Vid södra delen av det sociala stråket illustreras en stor mötesplats - Älvtorget. Funktionerna här ska vara av intresse för såväl månsboborna som för

resten av Avesta med omnejd och vara flexibla över tid och årstid. Här föreslås mindre bebyggelse i gårdshuskaraktär uppföras för att permanent eller tillfälligt skapa gemenskap och aktivitet. Kopplat till odling kan växthus/orangeri finnas med plats för mindre fest och arrangemang. Kommunen kan här ställa ut sina projekt och orda medborgardialoger. Här kan finnas plats för hantverksföreningar, loppis och bastu.

Älvtorget idé är att rum och funktioner utomhus och inomhus skapar en viktig plats med fin utsikt över Dalälven dit gång- och cykelstråk från centrum, Högbo, Skogsbo och älvpromenaden möts. En flexibel och välkomnande mötesplats i Avesta.

Gestaltungsprinciper

Stadsmiljön i Månsbo gårde utformas för gående, lekande och sittande människors upplevelse av omgivningen. Variationsrikedom, omsorg om detaljer och oväntade och lekfulla intryck är viktiga. Olika kulörer och material. Variationen balanseras av tydligare ramar för volym och placeringen av bebyggelse i kvarterersform. Stadsdelens hållbarhetsambition ska synliggöras i såväl materialval på bebyggelse som i den offentliga utemiljön.

Träbyggnad förespråkas som stomme och fasad på offentliga byggnader, bostadshus och komplementbyggnader, med hänvisning till dokumentet ”Träbyggnadspolicy för Avesta Kommun”. Skolor och andra publika byggnader ska ha hög arkitektonisk kvalitet som speglar kommunens ambitioner för stadsdelen.

Omsorgsfullt utformade bottenvåningar på bebyggelsen ger en rikare upplevelse för gående människor och möjliggör att fasader, i synnerhet i anslutning till entré, utformas med en hög kvalitet i material och uttryck. Envånings komplementbyggnader, förråd mm ges gröna tak om inte ytan används för t ex solpaneler. Takyterna är exponerade från våningar högre upp och är trevliga att titta på. De påverkar också lokalklimatet mer positivt än taktytor högre upp.

Tekniska installationer som fläktanordningar mm. placeras under tak. Skorstensliknande konstruktioner kan användas för utblås t ex.

Innergårdar med plats för trädgård, grönska, odling, sittplatser och lek får god plats liksom komplementbyggnader som cykelförråd och återvinning. Del av bostädernas parkeringsbehov förläggs inom kvarteret men för att skapa en ekologisk och trivsam innergård föreslås att också förlägga parkering inom parkeringshus, längs gator och göra insatser för att minska antalet enskilda bilägare till bilpoolsmedlemmar. På så vis kan innergårdar och parktytor grönska för målet mot en klimatsmart stad.

I all gestaltning av miljö, såväl den offentliga som på bostadsgårdar är det viktigt att den sker med tanke på trygghet och säkerhet. Bra översikt över gatu- eller parkrum, utan dolda prång och vrår, med bra placerad och välskött växtlighet, välplanerade och fungerande trafikmiljöer samt bra belysning är viktiga faktorer för att skapa miljöer som upplevs som trygga.

Energiförbrukning

Tillskapande bebyggelse i Månsbo gärde ska hålla låg energiförbrukning genom energisnålt byggande och användandet av modern teknik. Hållbara byggnadsmaterial, bra isolering, återvinning av värme, solceller och rörelsestyrd belysning är några av principerna att förhålla sig till. Kommunen kan föregå med gott exempel och visa hög ambitionsnivå i de fastigheter och allmänna platser som de själva bygger och förvaltar.

Kretslopp och avfall

Miljön kring kretsloppsstationer ska vara fin och inbjudande så att det känns mer inspirerande att gå dit med sitt sorterade avfall. Stationerna ska vara lättillgängliga, överblickbara och för en effektiv återvinning ska ambitionen vara återvinning inom den egna fastigheten och redan på bostadsnivå. Bostädernas planlösning ska verka för att sortering kan ske redan i hemmet.

Inom programmets hållbarhetsidé finns lokaler illustrerade för att boende ska kunna byta, låna och gemensamt äga saker. Genom att i tidigt skede planera för att delningsekonomier ska formas, ökas möjligheten att minska avestabornas konsumtionsbehov och tillika ekologiska fotavtryck, som finns formulerat i kommunens hållbarhetsprogram. Mobilitetshusets idé är gemensamt ägande där både bil, cykel och andra äodelar kan användas gemensamt. Gemensamt ägande kan ske på kvartersnivå, stadsdelsnivå eller stadsnivå.

FÖRSLAG - MARKANVÄNDNING

Inom planområdet planeras för en blandad och varierad stadsbebyggelse dominerad av bostäder men också med bland annat skola och förskola och gröna platser. Den schematiska markanvändningskartan kan användas som övergripande vägledning i detaljplanskedet.

Allmän plats och kvartersmark

Gator, gång- och cykelstråk samt parkområden är allmän plats. Bostäder, skolor, arbetsplatser, parkering samt odling utgörs av kvartersmark.

Bostäder

Utrymme för omkring 700 bostäder bedöms finnas i programområdet.

Det illustrerade förslaget har cirka 72000 kvm bruttoarea boastäder (cirka 100 kvm per lägenhet).

Bostäder ska finnas i blandade storlekar och med olika upplåtelseformer. Anpassade boende för äldre eller funktionsnedsatta med speciella behov ska möjliggöras. Bokaler eller mindre lokaler ska planeras i bostäders bottenplan på strategiska platser.

Park

Park av olika karaktär och skötselbehov planeras. I kommande planläggning ska det säkerställas att tillräckliga ytor för dagvatten planeras, speciellt viktigt i parkområdet Vattenparken.

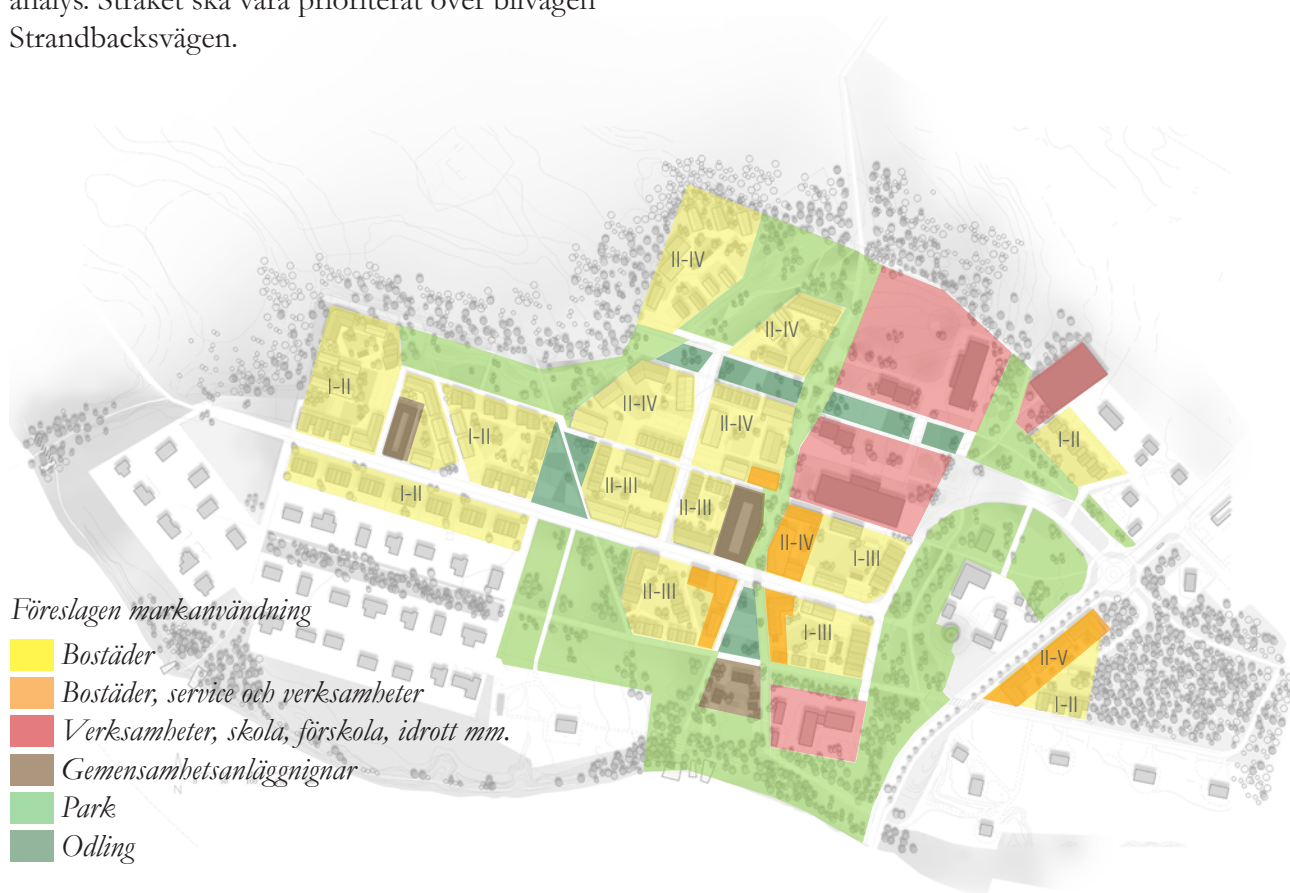
För det sociala stråket Månsbostråket är det i planläggning viktigt att beakta tillgänglighet samt trygga och säkra platser vid gång- och cykelstråket. Tillgängligheten vid slänten i södra delen kräver vidare analys. Stråket ska vara prioriterat över bilvägen Strandbacksvägen.

Odling

Särskilda ytor är avsatta för odling, odlingslotter eller eventuellt kolonilotter. Driftsformerna kan variera.

Natur

Med ökad användning av naturmarken omkring området kan skötsel- och underhållsplaner behövas.

FORTSATT PLANERING OCH KONSEKVENSER

Utbyggnad och etapper

Utvecklingen av Månsbo gärde kan ske över lång tid beroende på utvecklingens behov och efterfrågan samt intresset från byggherrar. Det är därför viktigt att skapa en trevlig och välfungerande miljö i varje etapputbyggnad för att inte området under utvecklingstiden ska kännas halvfärdigt.

Det bedöms som avgörande och grundläggande att investeringar från början görs i allmän platsmark, i synnerhet gång- och cykelkopplingarna till andra stadsdelar och parkmarken inom området. Det är viktigt både för att satsningen tidigt ska ge dem som nu bor i området en positiv känsla för utvecklingen och för att skapa intresse kring Månsbo gärde för övriga avestabor.

De stora behoven av förskole- och skolplatser i kommunen medför att skolorna föreslås i en första etapp. Bebyggelse i skolans närhet samt säkra stråk och allmänna platser med koppling till skolan bör utvecklas parallellt för att skapa en helhet.

Utvecklingen av bostadskvarter och parkmark i de västra delarna samt kvarteret öster om Månsbobacken blir aktuellt efter den första etappens utveckling.

Byggherrar

För att bygga en blandad och varierad stad behöver många byggherrar involveras. Arbetet med att involvera och intressera byggherrar behöver starta tidigt för att hitta byggherrar som har ambitioner att bidra till ett hållbart stadsbyggande. Gamla Byn AB är en självklar och viktig part i byggandet av Månsbo gärde men även andra byggherrar behöver uppmuntras.

För att nå uppsatta mål behöver kommunen och Gamla Byn stötta och uppmuntra byggherrarna i hållbarhetsarbetet. Markttilldelningar styrs så att kommunen försäkras sig om att det kommer att byggas både hyresrätter och bostadsrätter samt radhus med möjlighet till enskilt ägande.

Grannar

För processen och utvecklingen av Månsbo gärde är det viktigt att bemöta befintliga fastighetsägare och boende inom Månsbo med respekt och transparens. Särskild omsorg i utformningen av miljön invid befintlig bebyggelse ska tas.

Föreslagen etapputbyggnad

Fortsatt planarbete

Med planprogrammet som grund upprättas flera detaljplaner för området. Detaljplaner ska användas proaktivt för att nå målen om hållbart byggande och variation i bebyggelsen, bl.a. genom fastighetsindelning, allmän platsmark och våningshöjder.

Befintliga områdesbästämmer och berörd del av befintlig detaljplan upphävs där nya detaljplaner tas fram.

Dagvatten

En dagvattenutredning behöver tas fram på hela området i samband med detaljplanläggning. Denna bör fokusera på hur dagvattnet i så stor utsträckning som möjligt tas omhand lokalt på allmän platsmark och fastigheter.

Gällande det vattenskyddsområde som angränsar planområdet i nordväst kan eventuella restriktioner i markanvändning, hantering av dagvatten och behov av särskilda skyddsåtgärder behövas. Detta ska studeras vidare i detaljplan.

Bedömning av miljöpåverkan

Om en detaljplan kan antas medföra en betydande miljöpåverkan så ska kommunen enligt 4 kap 34 §§ plan- och bygglagen och 6 kap 9–19 §§ miljöbalken göra en miljöbedömning. För varje detaljplan är det nödvändigt att avgöra om miljöbedömning behövs,

d.v.s. om detaljplanens genomförande kan antas innebära betydande miljöpåverkan. Bedömning om ett sådant behov föreligger, görs genom en så kallad undersökning enligt 6 kap 5–6 §§ miljöbalken.

Planprogrammet för Månsbo gårde kommer att leda till flera detaljplaner och i dessa kommer miljöfrågor att utredas mer detaljerat.

Fortsatt utredningsarbete

Månsbobackens kapacitet och utformning

Kapacitet och utformning av Månsbobacken inklusive korsningspunkten illustrerad med cirkulationsplats i förslaget behöver studeras vidare. Föreslagen utveckling av Månsbo gårde, planerade etableringar nordost om planområdet vid riksvägens avfast och framtida planer för Högbo ger tillsammans förändrade förutsättningar för Månsbobacken.

Naturvärden vid exploatering öster om Månsbobacken

Föreslagen exploatering öster om Månsbobacken samt förslaget gång- och cykelstråk mot Högbo riskerar att medföra negativa konsekvenser på de höga naturvärden som finns i området och den befintliga skogsdungen. Kvarteret är ur stadsbyggnadssynpunkt viktigt för att utveckla kopplingen mellan Månsbo gårde och Högbo samt för stadsbilen och

upplevelsen av Månsbobacken.

Detaljplanering av detta område bör föregås av framtida utvecklingsstudier av Högbo-området där värden för natur, stadsbyggnad, kulturmiljö och transportbehov utreds.

Planerade kommunala projekt

I Avesta kommun finns planerade projekt som berör planområdet och utvecklingen av Månsbo gårde.

Avesta Vatten och Avfall AB har tillstånd för att anlägga en ledning som ska leda lakvatten från kommunens gamla deponi till Dalälven. Detta beräknas ske år 2026.

Söder om riksvägen, öster om Månsbobacken i närheten av planområdet planeras för exploatering av vägkrog m.m. Detta kommer att påverka trafikflöden i området längs Månsbobacken.

I framtiden kan Högbo bli aktuellt som utvecklingsområde. Detta kan komma att påverka strukturen och bör beaktas vid utveckling av Månsbo och Månsbobacken.

Konsekvenser

Utvecklingen av Månsbo gårde ger vissa konsekvenser för området jämfört med dagens situation och markanvändning. Dessa bör beaktas vid fortsatt planering och genomförande.

Stadens struktur och bild

Planförslaget för Månsbo gårde ger positiva konsekvenser för Avesta tätort med ökade samband med stadens området norr, öster, väster och söder om planområdet. Med nya gång- och cykelstråk, målpunkter och bostäder stärker den föreslagna stadsdelen Avestas stadsstruktur, skapar en mer tät och sammanhållen stad samt gena och säkra stråk för oskyddade trafikanter.

Stadsbilden - den urbana upplevelsen av området - bedöms förstärkas genom planförslaget. Den befintliga men relativt nya utformningen av Strandbacksvägen, utformad för en högre kapacitet än dagens Månsbo, hamnar i ett stadsmässigt sammanhang i och med att ny bebyggelse placeras i gatulivet. Även de nyare småhusen inom området samt den spridda bebyggelsen runt om Månsbo gårde kopplas samman till en stadsdel med småskalig karaktär och öppna platser.

Stadsbilden längs Månsbobaacken förstärks i förslaget med ny utformning av gatan, ny korsningspunkt och kollektivtrafik-hållplats samt ny bebyggelse längs gatans östra sida. Månsbobaacken utgör en av infarterna till centrum och med en ny utformning förstärks entrésituationen till centrum.

Landskapsbilden av Månsbo består idag av den skogsbeklädda rullstensåsen, det öppna odlingslandskapet, naturen längs älvbrinken och den öppna Dalälven. Det är storskaliga slutna och öppna landskap där det öppna odlingslandskapet avslutas av den tätare naturen med tydliga gränser. Planförslaget medför konsekvenser på denna landskapsbild som delvis försvinner.

I skissprocessen fram till förslaget har flera alternativ studerats för att bland annat att låta mer öppen yta bevaras. Övriga mål för stadsdelen, såsom närhet och tillgänglighet till naturen, stadsdelens övergripande struktur, grön- och rörelsestruktur samt antalet bostäder och skolor, bedömdes ändå väga tyngre än bevarandet av storskalig öppen yta. Denna stadsutveckling ökar även den biologiska mångfalden i området jämfört med det befintliga, monokulturella odlingslandskapet. För att tillvarata de naturliga förutsättningarna har planförslaget utformats med låg bebyggelse, med stora gröna rum mellan kvarteren där läsbarheten av topografin, landskapet, skogens trädtoppar, skogens skarpa bryn och utblickar framhävs.

Sociala konsekvenser

Behovet av bostäder i olika upplåtelseformer, minskad segregation, ökat antal utbildningsplatser och utökade boendeformer för äldre är stort i Avesta. Planen medger plats för omkring 700 bostäder, förskola för ungefär åtta avdelningar och grundskola med ungefär två parallella klasser, idrottshall och trygghetsboende för omkring 50 personer. Nya målpunkter skapas med hänsyn till integration mellan människor över kulturella gränser.

Planen bidrar till ökade möjligheter av hälsofrämjande aktiviteter, rekreation och välbefinnande genom tillskapandet av platser och parker samt ökad tillgänglighet till naturen. De gröna utomhusmiljöerna bidrar till ökat välbefinnande hos både människor, djur och växter.

Enligt FN:s barnkonvention ska barns bästa sättas i främsta rummet och i kommunens beslut ska barnperspektivet finnas

Månsbolinden

med. Den varierade bebyggelsestrukturen med flertalet säkra stråk, närheten till parker och öppna ytor främjar möjligheten till en aktiv och trygg fritid i en stimulerande och orienterbar miljö. Särskild vikt ska riktas till att tjejer har möjlighet att utöva sina fritidsintressen på ett jämställt och jämlikt sätt i utomhusmiljön.

Konsekvenser på riksintressen

Rörligt friluftsliv

Månsbo gärde ingår i ett större område som är av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Bedömningen av planen är att föreslagen utformning stärker tillgängligheten till naturen och skapar platser för rekreation och naturupplevelse. Planen erbjuder dels nya bostäder i naturnära läge och dels nya stråk till naturområdet som ökar möjligheten till friluftsliv.

Kulturmiljövården

Månsbo ligger inom riksintresse för kulturmiljövården, Avesta W 6. En riksintressant kulturmiljö är en miljö där ett betydelsefullt historisk skeende eller företeelse särskilt väl går att utläsa eller uppleva i dagens landskap. Riksintresseområdet för kulturmiljövården ska ge en bred och övergripande bild av samhällets historia och belysa ett brett spektrum av tidsperioder, utvecklingsskeden och händelser som har varit av betydelse för samhällsutvecklingen. Det är riksintressebeskrivningarnas motivering och uttryck som ska sammanfatta vad det är för typ av miljö samt vad det är för fysiska uttryck som kan utläsas i miljön.

Utgångspunkten är att riksintressen för kulturmiljövården ska ge ramar men inte utgöra hinder för samhällsutvecklingen. Förändringar inom ett riksintresseområde bör sträva efter att stärka och berika de värden och uttryck som utgör grunden till att området pekats ut som riksintresse. Om förändring är negativ för riksintresset, är det förändringens konsekvenser för uttrycken och läsbarheten som ska klargöras. I Riksantikvarieämbetet handbok; 'Kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken' finns vägledning i hur en sådan bedömning görs och om en åtgärd kan leda till påtaglig skada.

När det gäller riksintresse Avesta W 6, är det i princip inget i riksintessebeskrivningen och dess uttryck som behandlar gården Månsbo och omgivande odlingslandskap. Det är områdets långa industrihistoria som är skälen till utpekandet. De fysiska uttrycken utgörs av industribyggnaderna främst vid Koppardalen, kraftverksbyggnaderna i Storforsen och bruksmiljön i gamla byn. Av den industri som byggdes upp vid Storforsen vid Månsbo finns det idag ingenting kvar. Kraftstationen från 1931 revs 2005, och i dess ställe byggdes ett nytt kraftverk (Avestaforsens kraftverk) vilket invigdes 2008. Området närmast Dalälven är helt avrivet. Strax ovanför ligger dock aluminiumfabriken kvar. Även fosforfabriken finns kvar. I övrigt är det bostäderna för industrins arbetare och tjänstemän som berättar om industrihistorien vid Månsbo. Sammanfattningsvis har Månsbo gård en svag visuell och immateriell koppling till den industrimiljö som utgör grunden för utpekandet av riksintresset Avesta.

Konsekvenser för kulturmiljön

Även om Månsbo gård inte direkt speglar några av de fysiska uttryck som omfattas av riksintressebeskrivningen så har Månsbo en intressant historia med gamla anor, vilket gör att miljön har kulturhistoriska värden. Bebyggelseutvecklingen kommer att påverka kulturmiljön och landskapsbilden genom att odlingsmarken bebyggs, vilket Dalarnas länsmuseum fastställde var viktig för miljön och som även områdesbestämmelsen avsåg att bevara.

En bedömning av Månsbos kulturhistoriska värden är att gårdsmiljön innehåller kulturhistoriskt intressanta byggnader, men som genomgått förändringar, troligen vid flera tillfällen, vilket påverkar upplevelsen av byggnadernas ursprungliga karaktär och byggnadsskick. Gården har två moderna ekonomibyggnader. Sammantaget upplevs miljön som något splittrad, men den gamla linden och övriga äldre lövträd på gårdstunet bidrar till upplevelse av en ålderdomlig bebyggelsemiljö.

Den nya vägdragningen som leder till villabebyggelsen i den västra utkanten av gårdet utgör en helt ny struktur i landskapet och som avsevärt påverkat upplevelsen av kulturlandskapet vid Månsbo.

Miljökonsekvenser

Ekologi och biologisk mångfald

Vid planens genomförande ianspråk tas jordbruksmark och nya hårdgjorda och gröna ytor tillskapas. Målsättningen är att utbyggnaden av området får positiva konsekvenser för ekosystemtjänster genom en mer diversifierad användning av grönytor och odlingsmark med större artrikedom. Här tillkommer bl.a. trädplantering, blommor, köksträdgårdar, odlingslotter och vattenmiljöer. Dagvattnet tas omhand och renas lokalt innan det når Dalälven.

Jordbruk och livsmedelsproduktion

Planen medför en negativ minskning av jordbruk och potatisodling. Bedömningen att testa en utbyggnad av Månsbo gårde har ställts mot alternativet att låta staden växa på större sammanhängande jordbruksmark utanför tätorten där stora delar ingår i riksintresse för det öppna odlingslandskapet i Grytnäs.

För att tillvarata jordbrukets identitet och de goda odlingsförutsättningar som marken erbjuder föreslår planen flera platser för småskalig odling för stadsdelens invånare.

Strandskydd

Inom strandskyddet 100 meter från Dalälven föreslår planen offentliga platser/parker med mindre tillfälliga eller permanenta publika byggnader. Vid

älven skapas även en naturstig för att tillgängliggöra älvstranden. Inga privata byggnader föreslås inom strandskyddet vid Dalälven.

Väster om planområdet gäller strandskydd 100 meter från vattendraget i bäckravinen. Ingen bebyggelse ska planeras och uppföras inom skyddsområdet.

Hälsa och säkerhet

Farligt gods

Riksväg 70 norr om planområdet är rekommenderad väg för farligt gods. Förskolegården börjar 130 meter söder om riksvägen vilket medför att den största delen av gården ligger mer än 150 meter från riskkällan. En skolbyggnad kan med enkelhet planläggas mer än 150 meter från vägen. Vid detaljplanläggning blir en riskhanteringsprocess aktuell.

Den föreslagna idrottshallen till skolan har ett avstånd på 115 till 180 meter från riskkällan. Med hänvisning till ”Farligt gods - riskhantering i fysisk planering” (Länsstyrelsen Dalarna) bör idrottshallen, om den inte har betydande åskådarplats, kunna planläggas utan en riskhanteringsprocess. Vid behov av betydande åskådarplatser i idrottshallen kan en riskanalys behövas.

Buller

Vid detaljplanläggning av den föreslagna bebyggelsen vid Månsbobacken ska en bullerutredning genomföras.

Ras och skred

En stabilitetsutredning för risken med ras och skred gällande cykelvägen ner mot bron behöver göras i samband med detaljplanering.

Ekonomiska konsekvenser

Genomförandet av planprogrammets innehåll medför en rad kommunala ekonomiska åtaganden. Investeringar krävs för planläggning och iordningställande av allmän plats som gator, parker och naturstråk samt för därmed ökade drift- och underhållskostnader. Inkomster kommer från försäljning och upplåtelse av detaljplanlagd kommunal tomtmark.

Investeringar i förskola, skola, idrottshall och gemensamhetslokaler kommer att ske, vilket ökar drifts- och kapitalkostnader för verksamheterna.

Samlad bedömning

En samlad bedömning är att det i första hand är ianspråktagande av odlingsmark och påverkan på riksintresse för kulturmiljövården som utgör de större konsekvenserna av föreslagen bebyggelseutveckling.

Vad gäller odlingsmarken anger miljöbalken att brukningsvärd jordbruksmark endast får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga allmänna intressen och detta behov inte kan tillgodoses på annat

sätt. Kommunens bedömning är att om Avesta ska växa är platsen strategiskt lämpad då området kan binda samman de centrala delarna av Avesta med områdena Skogsbo och Högbo. Att låta staden växa längre utanför de tätbebyggda områdena är inte heller önskvärt ut ett hållbarhetsperspektiv. Det är även av större intresse att stora sammanhängande jordbruksmarksområden omkring Avesta lämnas fria från bebyggelse.

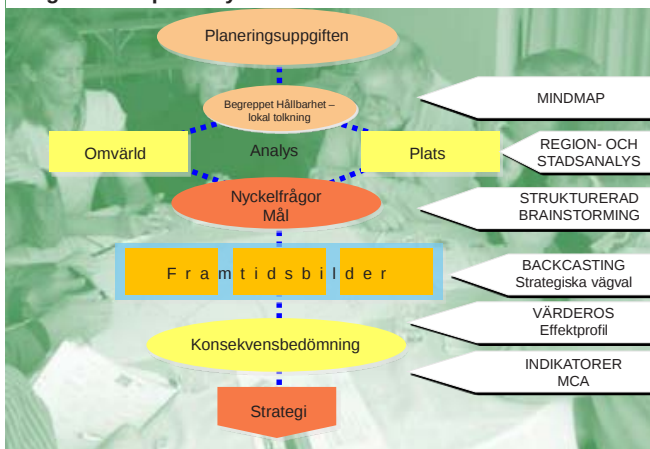
När det gäller påverkan på riksintresse för kulturmiljövården bedöms föreslagen utveckling inte få sådan påverkan på miljön att den försvagar eller förvanskar riksintresset. Läsbarheten av det som hör till riksintressets uttryck bedöms inte påverkas. Däremot bör ny bebyggelse ha en placering, struktur och skala som bidrar till en positiv utveckling av landskapsbilden samtidigt som kulturmiljön respekteras. Befintlig kulturhistorisk värdefull bebyggelse förses med skydds- och varsamhetsbestämmelser i kommande planarbete. En bebyggelseutveckling nära befintlig bebyggelse och Månsbobacken är också positivt i strävan att binda samman stadskärnan och bostadsområdena Skogsbo och Högbo.

PROCESS

Metodik

Programarbetet inleddes med en översiktlig analys och målarbete tillsammans med tjänstemän. Med utgångspunkt i en cyklisk processmodell testades tidigt ett antal utvecklingsskisser, scenarier. Syftet med metodiken är att dels skapa gemensamma förutsättningar, bred förankring och lyfta upp nyckelfrågor och utmaningar tidigt som grund för planarbetets prioriteringar. En viktig komponent är den iterativa processen, ett cykliskt arbete i planeringsvarv. Syftet är att undvika linjära processer och istället jobba för att få ett mer samlat underlag på flera olika nivåer. Med detta arbetssätt blir problem- och nyckelfrågor synliga tidigt i processen.

Steg 1 Tillämpa en systematisk och flexibel arbetsmetodik

Arbetet har genomförts med utgångspunkt i en processmetodik som utvecklats inom ramen för FoI-programmen Samhällsplanering med miljömål i Sverige (2000), Uthållig kommun (2011), SymbioCity (2012) samt Klimatsmarta och attraktiva transportnoder (2015). Arbetet fram till planprogrammet följer i stora drag processdiagrammet nedan.

Vidare följer en kort sammanställning i syfte att åskådliggöra arbetet från mål, analys och alternativstudie till färdigt planförslag och gestaltning.

Planens process

Analys

Syfte att gemensamt skapa en samsyn kring områdets förutsättningar och framtida utmaningar för att översiktligt kartlägga intressen och områdets potential som grund för en gemensam målbild.

Utmaningar och mål

Med utgångspunkt i analysen utarbetades ett antal utmaningar och nyckelfrågor som sammanfattades ihop med kommunens projektgrupp. En nyckelfråga kan definieras som en viktig problem- eller frågeställning som behöver tacklas i det fortsatta planeringsarbetet för att :

- ta tillvara möjligheter i omvärlden och kvaliteter av platsen
- undanröja hot i omvärlden och brister av platsen.

Projektmål mot hållbar utveckling

Nyckelfrågorna formulerades som mål och delmål för utvärdering av alternativen. Målen är grundläggande för programförslagets utveckling och kvalitetsbärare i den fortsatta planprocessen.

1. Månsbo kopplar och länkar ihop stadens delar: centrum - Skogsbo - Högbo.

- främjar rörelse med gång och cykel
- ökar resande med kollektivtrafik
- skapar visuella kopplingar till omgivningen
- skapar målpunkter för hela staden

2. Månsbos utveckling skapar förståelse och läsbarhet av landskapets historia.

- skapar en god balans mellan ett öppet och slutet landskapsrum
- framhäver landskapsrummet älven
- framhäver det öppna landskapsrummet
- framhäver åsen/skogen

3. I Månsbo är man nära natur och friluftsliv - skog och vatten.

- tillgängliggör skogen vid älvstråket
- tillgängliggör/framhäver älven
- förstärker friluftsliv i skogen
- skapar nya parker och blåa och gröna stråk

4. I Månsbo är det lätt att leva hållbart

- skapar attraktiva platser och stråk för sociala möten
- stimulerande till lek, lärande och upptäckt

för alla åldrar

- *skapar skola som flerfunktionell social mötesplats*
- *Månsbo har en unik identitet*
- *Månsbo är en klimatneutral stadsdel*

Scenarier

Att arbeta med scenarier som strategisk vägvals metod är ett sätt att utforska möjliga framtida situationer som är beroende av olika omvärldsförändringar genom att tänka i eventualiteter.

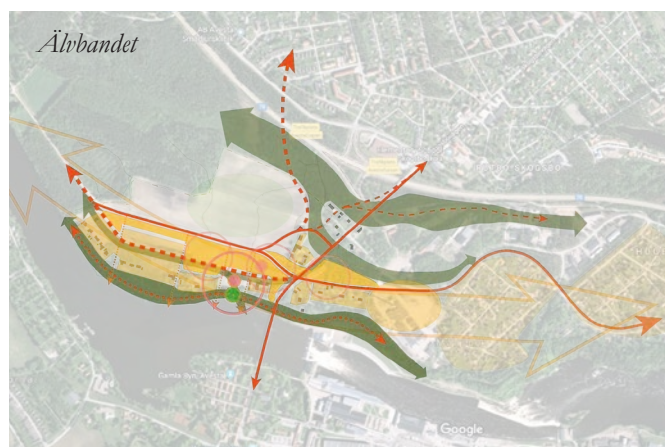
Fyra strukturella alternativ (Scenarier)

Inför möte med kommunens projektgrupp togs fyra strukturella alternativ fram för områdets disponering. De fyra alternativen/scenarierna var baserade på olika förhållningssätt till landskapets struktur och platsens historiska läsbarhet. Alternativen utvärderades i projektgruppen och vidare av Sweco och slutsatsen var en inriktning mot en kombination av flera av dessa strukturer med gemensam grund i att stadsdelen ska länka och koppla stadens delar.

Alla fyra scenarier byggde på att koppla ihop staden genom bebyggelsestruktur, grönstruktur och rörelsestruktur. En ny förbindelse mot Skogsbo och Rutbo samt stärkt koppling mot Högbo finns med i alla förslag.

Därefter fokuserar scenariot Månsbobacken på att utvecklingen utgår ifrån att överbrygga Månsbobacken och bygga

längs med gatan. Scenariot Brynet skapar en struktur längs med skogens bryn som kan fortsätta mot Högbo. Älvbandets utveckling skapar en struktur som binder samman det nya småhusområdet och bygger vidare på den strukturen mot Högbo. Scenariot Utblicken skapar en struktur inom hela gårdet där kopplingarna till andra stadsdelar stärks genom bebyggelse- och grönstruktur. Gamla Byn och Dalälven ger former och riktningar på strukturen och platser för utblickar.

Strukturscenarier

Utvärdering

Verktöget Effektprofil syftar till att utvärdera de fyra strukturella alternativen, idéerna och dess funktioner i rangordnande skala, för att på så sätt förtydliga vilken idé som anses ha bäst respektive sämst effekt inom dom olika utmaningarna.

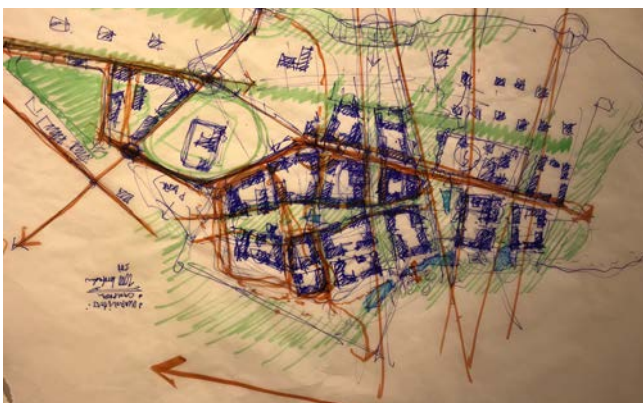

Ett önskvärt resultat från mötet var att kunna tydliggöra de olika idéernas komplexitet och skapa en tydlig bild över vilken idé som medförde bäst effekt för att bemöta varje utmaning, och hur dessa kunde vävas samman till ett planförslag att arbeta vidare med.

Resultatet bildade också motiv för det slutgiltiga programförslaget och utgjorde ett tydligt underlag i dialogen med alla involverade parter.

	KYRSÖGATAN	ÄLVANDET	BYNET	UTBILLEN						
	●	●	●	●		bäst måluppfyllelse	mycket bra måluppfyllelse	bra måluppfyllelse	mindre bra måluppfyllelse	notering
1. Månsbo kopplar och länkar ihop stadens delar: centrum - Skogabo - Högbo.	●		●							
gång och cykel										
utvecklingsplan										
kopplingar till omgivningen										
för staden										
2. Månsbos utveckling skapar förstärkt och tydlighet av landskapets historia.										
mellan ett öppet och stängt landskapsrum										
skapsrummet skapar										
öppna landskapsrummet	●	●	●							
skogen										
3. I Månsbo är man nära natur och friluftsliv - skog och vatten.										
skogen vid älvdal										
landskapets skogen										
skogen	●	●	●							
och bilar och gröna stråk										
4. I Månsbo är det lätt att leva hållbart										
och stråk för sociala möten										
ek, lövträd och upplägg för alla åldrar										
konst social mötesplats										

Effektprofil

Processskisser

Litteraturlista metod

- *Sambällsplanering med miljömål i Sverige* (Boverket)
http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2000/smaballsplanering_med_miljomal_i_sverige.pdf
- *Fysisk planering för ett hållbart samhälle, etapp 1* (LTU)
http://pure.ltu.se/portal/files/2144007/ER2006_19w.pdf
- *Fysisk planering för ett hållbart samhälle, etapp 2* (KTH)
http://www.kth.se/polopoly_fs/1.132621!/Menu/general/column-content/attachment/Rapport_uth_kommun_KTH.pdf
- *The SymbioCity approach* (SIDA)
http://www.sida.se/Global/About%20Sida/Sa%20arbetar%20vi/SymbioCity_Approach_eng_100818_low.pdf
- *The SymbioCity Approach* (SKL International)
[http://www.symbiocity.org/PublicDownloads/The%20SymbioCity%20Approach/SCA%20full%20version%20\(6,1%20Mb\).pdf](http://www.symbiocity.org/PublicDownloads/The%20SymbioCity%20Approach/SCA%20full%20version%20(6,1%20Mb).pdf)
- *Fyra stora och tjugo små steg* (Energimyndigheten)
<http://webbshop.cm.se/System/TemplateView.aspx?p=Energimyndigheten&view=default&id=59b57444f9624c66b2f2a78e87568309>
- *Femton hinder för hållbar stadsutveckling* (Delegationen för hållbara städer)
<http://www.hallbarastader.gov.se/Bazment/hallbarastader/sv/delegationsrapportregering.aspx>
- *Ställ om nu!* (Delegationen för hållbara städer)
<http://www.hallbarastader.gov.se/bazment/hallbarastader/sv/aktuellt/omstallnngnu.aspx>

REFERENSER

Kulturmiljöer i Avesta kommun – en kulturbeskrivning. 1996. Dalarnas museum och Avesta kommun. 1996

Kulturbeskrivning intressant bebyggelse – Skogsbo, Högbo – Månsbo – Rutbo. 1998. Dalarnas museum.

Översiktlig landskapsanalys – Avesta, Fagersta och Norbergs kommuner. 2011. Västmanland-Dalarna miljö- och byggförvaltning.

Översiktsplan Avesta. 2007

Dalälvens vattenkraftssystem. Kulturbeskrivning av vattenkraftverk. 2017. Länsstyrelsen Dalarnas län

Handbok för kulturmiljövårdens riksintressen enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. 2014 Riksantikvarieämbetet.

Aluminiumfabriken i Månsbo – industrihistorisk kartläggning med avseende på förorenad mark. 2000. Miljövårdsenheten. Länsstyrelsen Dalarnas län.

Hållbarhetsprogram för Avesta kommun,
<https://www.avesta.se/contentassets/83a7571fafb-54595b77545e7fa0af53a/hallbarhetsprogram.pdf>,
Avesta kommun

Globala målen, <http://globalamalen.se>

Farligt gods - riskhantering i fysisk planering, Länsstyrelsen Dalarna

Program för äldre i Avesta kommun 2018-2035, Om-sorgsförvaltningen Avesta kommun, 2018-01-25

Planeringsunderlag i Dalarna (webbGIS), Länsstyrelsen Dalarna

Fornsök

Bilder, kartor och planer

Foton är tagna av Avesta kommun och Sweco.
Projekt som inspirationsbilder från Sweco, Ikano Bostad, fotograf Lena Granfelt och Florian Groehn Photographer.
Flygfoto av Bergslagsbild AB 2016
Illustration/visionbild av Amanda Wahlén, Sweco.
Illustrationsplan av Ylva af Kleen, Sweco.

Historiska kartor och ortofoton

Lantmäteristyrelsens arkiv:

1705, Avmätning, Avesta stad.
1770, Avmätning Avesta stad
Grytnäs socken 1855, Sammandragskarta
Ekonomiska kartan 1963
Ortofoto 1961

Lantmäterimyndighetens arkiv:

1901, Avesta, Grytnäs socken, Uppmätning och ut-räkning av egendomen Månsbo uti Grytnäs socken.

